

Kautta kärsimysten voittoon?

Kärsimys sosiaalitieteiden ja kognitiivisten teorioiden
valossa 1. Pietarin kirjeessä

Itä-Suomen yliopisto

Filosofinen tiedekunta

Teologian osasto

Pro gradu -tutkielma, kevät 2013

Eksegetiikka

Saku Lemmetyinen, 160 829

Tiedekunta – Faculty Filosofinen tiedekunta		Osasto – School Teologian osasto		
Tekijät – Author Lemmetyinen, Saku Antero				
Työn nimi – Title Kautta kärsimysten voittoon? Kärsimys sosiaalitieteiden ja kognitiivisten teorioiden valossa 1. Pietarin kirjeessä				
Pääaine – Main subject		Työn laji – Level		Päivämäärä – Date
Eksegetiikka		Pro gradu -tutkielma	☒	11.2.2013
		Sivuainetutkielma	☐	
		Kandidaatin tutkielma	☐	
		Aineopintojen tutkielma	☐	
Sivumäärä – Number of pages 72				
Tiivistelmä – Abstract				
<p>Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastelen 1. Pietarin kirjeen kärsimysteemaa sosiaalitieteiden ja kognitiivisten teorioiden valossa. Työn johdanto-osan jälkeen käyn läpi 1. Pietarin kirjeen tutkimushistorian, josta siirryn käsittelemään kärsimystä Raamatussa ja varhaisuutalaisuudessa. Selvitän millaisissa yhteyksissä kärsimystematiikkaa esiintyy. UT:n osalta keskityn erityisesti evankeliumeihin. Tarkoitukseni ei ole mennä kovin eksaktille tasolle, vaan pyrin hahmottamaan niin VT:n kuin UT:n puolelta laajempia kokonaisuuksia kärsimysteemoihin liittyen. VT:n osalta keskityn etenkin viisaukskirjallisuuteen ja siitä löytyviin näkemyksiin kärsimyksen syistä, luonteesta ja tarkoituksesta. Lisäksi luon katsauksen aikakauden filosofioihin sekä Henokin ja Sirakin kirjaan.</p> <p>Työssä luon mallin, jota testaan seuraavaan hypoteesiin: kirjeen kirjoittaja motivoi vastaanottajia kunnian ja häpeän kenttiä hyödyntäen kestävästi kärsimystä. Lisäksi tutkin sisältääkö kirje aiempaa joustavamman käsityksen kärsimyksestä ja sen syistä. Pyrin myös selvittämään voiko kärsimystematiikkaa tutkimalla saada lisäinformaatiota kirjeen syntyajankohdasta ja kirjoittajan käyttämästä tausta-aineistosta. Tutkimuksessa käyttämilläni metodeilla pyrin arvioimaan tekstin syntyajan sosiaalista ja kulttuurista ympäristöä sekä sen vaikutuksia tekstin sisältöön. Sosiaalitieteellisessä metodissa sovelletaan modernien sosiaalitieteiden teorioita tekstiin. Metodinen yleislähtökohta perustuu ihmisten käyttäytymisen ja kulttuurien yleistettävyyteen. Kognitiiviset teoriat tarjoavat puolestaan uuden ja vähemmän käytetyn näkökulman 1. Pietarin kirjeeseen, sen kärsimystematiikkaan ja kirjoittajan käyttämään motivointiin.</p> <p>Tutkittaessa häpeän ja kunnian kenttiä sosiaalitieteiden ja kognitiivisten teorioiden tarjoamilla näkemyksillä, voi huomata, että tunteet, palkitseminen ja motivaatio kulkevat rinnakkain. Motivointi on tehokasta silloin, kun siihen yhdistetään palkitseminen, tunne tai biologinen halu. Tunteet voivat yksinään tarjota suoran motivaattorin monissa tilanteissa. Kirjeen kohdalla kunnian ja ilon saavuttaminen voidaan nähdä palkintona, joka saavutetaan, kun vastaanottaja noudattaa kirjoittajan kehotusta. On myös huomattavissa, että kirjoittajan motivointi painottuu voimakkaasti Jeesuksen esimerkin seuraamiseen, joka johti lopulta hyvään tulokseen. Yhteisön ja sen jäsenen Sisäänrakennetut kulttuuriset arvot, häpeä ja kunnia, saavat aikaan pakonomaisen tarpeen toimia kirjoittajan kehotuksen mukaisesti, vaikka se tuottaisikin heille kärsimystä.</p>				
Avainsanat – Keywords Ensimmäinen Pietarin kirje, Uusi testamentti, kärsimys, häpeä, kunnia, motivointi, sosiaalitieteet, kognitiiviset teoriat				

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	1
1.1 Tutkimuskysymys ja aineisto	1
1.2 Tutkimuksen lähtökohdat	4
1.3 Ensimmäisen Pietarin kirjeen taustaa	5
1.3.1 Ajoitus.....	6
1.3.2 Kirjoittaja	7
1.3.3 Vastaanottajat.....	8
2. TUTKIMUSHISTORIA.....	8
2.1 Lähtökohdat	9
2.2 Kärsimystematiikka, kunnia ja häpeä aikaisemmassa tutkimuksessa	9
2.2.1 Tulinen koettelemus.....	10
2.2.2 Vanhan testamentin merkitys korostuu.....	11
2.2.3 Sosiologia mukaan tutkimukseen.....	11
2.2.4 Retoriikka, argumentaatio ja motivointi osana kirjettä.....	12
2.2.5 Kunnia ja häpeä.....	13
2.3 Johtopäätökset	14
3. KÄRSIMYSTEEMA RAAMATUSSA JA VARHAISJUUTALAISSUudessa.....	16
3.1 Vanha testamentti	16
3.2 Uusi testamentti	21
3.3 Hellenistiset filosofiat.....	27
3.4 Apokryfikirjat ja 1. Pietarin kirje.....	29
3.4.1 Sirakin kirja.....	29
3.4.2 Henokin kirja	30
3.4.3 Ensimmäinen Henok ja Jeesus Sirak	31
3.5 Johtopäätökset	32
4. SOSIAALITIEEELLINEN KRITIIKKI RAAMATUN TUTKIMUKSESSA	33
4.1 Sosiaalitieteiden käyttö aiemmassa tutkimuksessa.....	33
4.2 Sosiaalitieteen mallit raamatuntutkimuksessa	35
4.3 Kunnian ja häpeän kentät.....	36
4.4 Motivointi kirjeen kontekstissa	37

4.4.1 Kognitiivisten teorioiden tarjoamat mahdollisuudet osana motivoinnin tutkimista.....	38
4.4.2 Kognitiivinen antropologia ja tunteet	39
4.4.3 Oppimismotivaatioteoriat.....	39
4.4.4 Affekti-tunneteoriat.....	40
4.5 Johtopäätökset	41
5. KÄRSIMYS KUNNIAN JA HÄPEÄN MUOTONA 1. PIETARIN KIRJEESSÄ....	41
5.1 Kunnian ja häpeän kulttuuri.....	42
5.1.1 Jae 4:1b ja ὀπίσασθε	44
5.1.2 Jae 4:12 ja πρόσει	46
5.2 Kysymys mallista	47
5.2.1 Malli ja sen käyttö tässä työssä.....	48
5.2.2 Kritiikkiä mallista	51
6. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	52
EPILOGI	58
LÄHTEET JA APUNEUVOT	58
ELEKTRONISET LÄHTEET	59
KIRJALLISUUSLUETTELO.....	59

1. JOHDANTO

”Tiedättehän, että veljenne kaikkialla maailmassa joutuvat kokemaan samat kärsimykset.” 1. Piet 5:9b (KR-92)

1.1 Tutkimuskysymys ja aineisto

”[K]ärsimyksen ongelma on ristiriitainen: ei miten välttää kärsimystä, vaan miten kärsiä. Miten tehdä fyysisestä kivusta, henkilökohtaisesta menetyksestä, ajallisista tappioista tai toisten tuskan mietiskelystä jotain siedettävää – jotain, jonka voi tavoittaa kärsimyksen avulla.”¹

Voiko kärsimyksestä olla hyötyä? Lainauksen mukaan voi olettaa, että kärsiminen on jopa haluttu olotila. Auttaako kärsimys tavoittamaan jotain, joka muutoin on hankalaa tai mahdotonta, ja voiko uskonto auttaa tässä tehtävässä? Uskontoja on luonnehdittu tulkinnan ja toiminnan yhteisöiksi. Theissenin mukaan uskonto on vastausta Pyhän kokemiselle ja tämä vastaus eletään todeksi yhteisesti jaetuilla sosiaalisilla ja eettisillä normeilla.² Theissen myös hahmottelee kuusi uskonnon perusolettamusta. Eräs näistä olettamuksista käsittelee kärsimystä ja sen mukaan kärsimykseen voi sisältyä salattu viesti. Viesti voi olla vaatimus poistaa kärsimys tai todistaa kestävyyttä kärsimyksen avulla.³

Nämä kaksi näkemystä kärsimyksen luonteesta ja tehtävästä saavat kysymään: Pitääkö ihmisen kärsiä? Voiko ihminen olla ihminen ilman kärsimystä ja tuleeeko olla aina valmiina kärsimään? Mikä saa ihmisen kärsimään ja voiko jokin tai joku motivoida ihmistä kärsimään? Samantyyllisiä kysymyksiä nostaa esiin myös 1. Pietarin kirje, jossa keskiössä on kärsimys, syyttömän kärsimys sekä sen hienous. Ensimmäisellä ja toisella

¹ Geertz 1973, 104 (käännös kirjoittajan).

² Theissen 1993, 258.

³ Theissen 1993, 260.

vuosisadalla eläneet ihmiset saattoivat pohtia näitä samoja kysymyksiä, kohdatessaan vastoinkäymisiä elämässään ja ympäröivässä yhteiskunnassa.

Vaikka kirjeen kärsimystematiikkaan voi olla kohtuullisen helppoa samastua, on kuitenkin huomioitava, että konteksti, joka ympäröi nyky-yhteiskuntaa poikkeaa huomattavasti siitä ympäristöstä, johon 1. Pietarin kirje ajoittuu. Tämä kulttuurinen ja ajallinen ero tekee kärsimyskysymyksestä ja sen tutkimisesta erityisen mielenkiintoista ja haastavaa. Olivatko ensimmäisen ja toisen vuosisadan kristityt⁴ valmiimpia kärsimään, kuin myöhempien aikojen kristityt? Irtaantuiko Jeesus-liike omaksi lahkokseen juutalaisuudesta sen takia, että sen edustajat olivat valmiimpia kärsimään ja seuraamaan Jeesuksen esimerkkiä?

Kirjeessä esiintyvän kärsimystematiikan syitä on pyritty selvittämään lukuisin keinoin. Monissa tutkimuksissa kärsimysaihetta sivutaan jollain tasolla. Kärsimysteeman lisäksi tutkijoiden kiistan kohteena on ollut kirjeen ajoitus, joka on osoittautunut ongelmalliseksi. Kirjeen kärsimystematiikan syitä selvittämällä voisi olla mahdollista pohtia tarkemmin myös kirjeen ongelmallista ajoitusta, kirjoittajaa ja sitä millaisena kärsimys näyttäytyi ajan yhteiskunnassa ja yksilön elämässä.

Itse kärsimys ja sen kokeminen ei välttämättä muutu juurikaan muutamassa vuosikymmenessä, joten kirjeen ajoittaminen pelkän kärsimysteeman avulla on hankalaa.⁵ Monet tutkijat pitävät kirjeen kirjoituspaikkana Roomaa.⁶ Tämän myötä on mahdollista tutkia kirjeen ajoitusta hyödyntämällä esimerkiksi Neron vainoja kristittyjä kohtaan vuonna 64 jKr.⁷ Mikäli kirjeen kirjoituspaikkana olisi ollut Rooma muuttuisi

⁴ 1.) Käytän työssä kirjeen kohdeyleisöstä nimitystä vastaanottajat. Toinen mahdollisuus oli käyttää nimitystä kuulijat, mutta vastaanottajat termi sisältää mielestäni tarpeeksi laaja-alaisesti koko ryhmän, joka kirjeen sanomaa tulkitsi ja sovelsi. 2.) Työssä käytän myös satunnaisesti termiä kristityt, joka kuvastaa sitä laajaa, joka oli syntynyt kun Jeesus-liike lähti kehittymään. Termi (kristityt) on ongelmallinen etenkin puhuttaessa ensimmäisestä vuosisadasta jKr., koska varsinen kristillisuus ei ollut vielä syntynyt kokonaisuudessaan. Oli vain ryhmittymiä ja laikoja, jotka seurasivat Jeesuksen ja opetuslasten esimerkkiä.

⁵ Aiheesta lyhyesti esim. Selwyn 1952, 56.

⁶ Ks. Horrell 2008, 23–24.

⁷ Ks. Selwyn 1952, 59–62; Aejmelaeus 2007, 32–33; Jobes (2005, 8) toteaa, että 1. Pietarin kirjettä on yritetty ajoittaa kolmen Rooman hallitsijan avulla, joiden tiedetään vainonneen kirkkoa (Nero 54–68, Domitianus 81–96 ja Traianus 98–117). Koskipa kirjeen ajoitus ketä tahansa mainittua hallitsijaa, kirjoituspaikan ollessa Rooma ja kirjoittajan ollessa Pietari, kirjeen ajoitus lähes väistämättä aikaistuu

kirjeen ajoitus kärsimysteeman ympärillä merkityksellisemmäksi. Samalla myös kirjeen sisältämä kärsimysteema saisi tutkimuksessa erilaisen merkityksen.

Kirjeen monitulkintainen rakenne ja tästä johtuvat ongelmat herättävät kysymään myös kirjoittajan motiiveja kärsimysaiheen laajaan käyttöön. Mitä kirjeen kirjoittaja haluaa vastaanottajien tekevän, kun kirjoittaja vakuuttaa kärsimyksen olevan hienoa ja arvokasta (1.Piet. 2:19–20)? Kehottaako kirjoittaja vastaanottajia kärsimään, koska näkee sen sosiaalisena velvollisuutena, ainoana mahdollisuutena pelastukseen ja uuden liikkeen säilymiseen (1. Piet 1:7–9)? Kristuksen kärsimyksestä seurasi hyvää, miksi ei myös seuraajien kärsimyksestä?

Tutkimuksen kohdeaineistona on 1. Pietarin kirje ja sen sisältämät kärsimystä käsittelevät kohdat. Lisäksi käsittelen kirjoittajan tekemiä viittauksia VT:n puolelle. Työssä pyrin selvittämään syitä kirjeessä ilmenevään kärsimystematiikkaan. Käytän apuna sosiaalitieteellistä metodologiaa ja pyrin tarkastelemaan kirjeen kärsimystematiikkaa sosiaalisesta viitekehyksestä käsin hyödyntäen kahta keskeistä arvoa tuon ajan yhteiskunnassa – kunniaa ja häpeää. Työssä käsittelen myös kahta aikaisemman tutkimuksen kannalta vaikeaksi osoittautunutta kohtaa, jotka löytyvät kirjeen luvusta neljä (4:1b ja 4:12).

Pyrin löytämään kirjeen kärsimystematiikan kautta uusia näkökulmia, jotka voisivat olla avuksi kirjeen ajoituksen, kirjoituspaikan ja kirjoittajan määrittelyssä.⁸ Lisäksi työn tarkoitus on selvittää kärsimystä ilmiönä ja sen merkitystä ensimmäisen ja toisen vuosisadan ihmisten ja ryhmien elämässä. Kärsimyskysymys on mielenkiintoinen siitä syystä, että kirjeen painopiste – ohjeistus – painottuu siihen, miten kirjeen vastaanottajat selviävät vaikeuksista.

ennen vuotta 64 kirjoitetuksi. Tämä siitä syystä, että kirje ei pidä valtiota kirkon vihollisena (Thurén & Thurén 2007, 90).

⁸ Mm. William Joseph Dalton on huomauttanut, että kirjeen tulkintaan vaikuttavat huomattavasti ennakkolettamukset kirjeen taustasta, lähteistä, kirjoitusajankohdasta ja kirjoittajasta. Ks. Bechtler 1998, 41 n.1.

1.2 Tutkimuksen lähtökohdat

Tutkimuksen lähtökohdat rakentuvat VT:sta löytyvän kärsimystematiikan pohjalle, joka on siirtynyt tietyin osin UT:n puolelle. Kärsimystematiikkaa löytyy niin evankeliumeista kuin myös eri kirjeistä mukaan lukien 1. Pietarin kirje. 1990-luvun alussa Raamatun tutkijoiden kiinnostuksen kohteeksi nousi Raamatun sosiaalinen maailma ja Raamatun sisältämän kirjallisuuden sosiaalinen ulottuvuus. John H. Elliott hyödynsi sosiologista eksegeesiä Raamatun tutkimukseen. Elliotin kohde oli 1. Pietarin kirje ja etenkin olosuhteet, jotka johtivat kirjeen syntyyn, rakenteeseen ja kirjeen vaikutukseen, jolla se mahdollisesti vahvisti aikaisen kristillisen liikkeen teologiaa ja ideologiaa.⁹

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on analysoida 1. Pietarin kirjeen kärsimystä käsitteleviä kohtia sosiaalitieteiden ja kognitiivisten teorioiden avulla. Pyrin luomaan mallin, jota on tarkoitus testata seuraavaan hypoteesiin: Kirjeen kirjoittaja motivoi vastaanottajia kunnian ja häpeän kenttiä hyödyntäen kestävästi kärsimystä. Lisäksi tutkin sisältääkö kirje aiempaa joustavamman käsityksen kärsimyksestä ja sen syistä. Pyrin myös selvittämään voiko kärsimystematiikkaa tutkimalla saada lisäinformaatiota kirjeen syntyajankohdasta ja kirjoittajan käyttämästä tausta-aineistosta.

Tutkimuksessa käyttämilleni metodeilla pyrin arvioimaan tekstin syntyajan sosiaalista ympäristöä sekä sen vaikutuksia tekstiin ja sen sisältöön. Kognitiiviset teoriat tarjoavat puolestaan uuden ja vähemmän käytetyn näkökulman 1. Pietarin kirjeeseen, sen kärsimyskysymykseen ja kirjoittajan hyödyntämään motivoinnin teemaan. Molemmissa lähestymistavoissa yleislähtökohta perustuu käyttäytymisen ja kulttuurien yleistettävyyteen. On muistettava, että niin kulttuuri, kuin ihmismieli ovat molemmat moniulotteisia ilmiöitä. Tutkittaessa kulttuuria, jota on mahdoton tavoittaa reaalisesti, lähteinä ovat tekstit. Sosiaalitieteen teoriat ja niiden pohjalta luodut mallit ovat perusteltuja tapoja tutkia tekstiä silloin, kun halutaan selvittää tekstin kulttuurista kontekstia ja sen vaikutusta tekstiin. Kognitiiviset lähestymistavat tuovat ihmismielen ja sen samankaltaisuuden tutkimukseen ja auttavat näin ymmärtämään erilaisten ulkoisten tekijöiden vaikutusta ihmisen käytökseen.

⁹ Elliott 2005, 1.

Ensimmäistä Pietarin kirjettä on tutkittu perinteisin metodein ja modernien lähestymistapojen avulla. Kärsimystematiikan osalta kirjettä ei ole sosiaalitieteellisen metodin, eikä varsinkaan kognitiivisten teorioiden avulla tarkasti analysoitu. Kirjetekstiä tutkittaessa on huomioitava myös tekstin retoriikka, mutta tässä työssä jätän retoriikan sivuosaan. Kirjeen retoriseen tarkasteluun voi tutustua eri teosten avulla.¹⁰ Huomioin kuitenkin kirjeen retorisen luonteen eli kirjeen tekstin ymmärtämisen vastaanottajiin vaikuttamaan pyrkivänä, ohjeistavana (pareneesi).¹¹

Seuraavaksi käyn läpi kysymyksiä jotka liittyvät 1. Pietarin kirjeen kirjoittajaan, vastaanottajiin ja ajoitukseen. Tämän jälkeen siirryn käsittelemään kirjeen tutkimushistoriaa työni kannalta merkittävistä aiheista. Tutkimushistorian jälkeen käyn läpi kärsimystematiikkaa laajemmin. Käsittelen kärsimystä niin VT:n kuin UT:n ilmiönä, jonka jälkeen esittelen sosiaalitieteellisen metodin sekä sen tarjoamat mahdollisuudet raamatuntutkimuksessa. Samassa yhteydessä käyn myös läpi metodin historiaa ja kritiikkiä, jota se on saanut osakseen. Luvussa neljä esittelen myös kognitiiviset teoriat, joita hyödynnän työssä. Luvussa viisi käsittelen kärsimystä kunnian ja häpeän muotona kirjeen ja motivoinnin viitekehyksessä. Työn päätän luvussa kuusi, jossa kokoan yhteen työn keskeisimmän sisällön, tuon esiin joitakin johtopäätöksiä ja kartoitan tarkemman tutkimuksen tarvetta niin kirjeen kuin yleisemmin koko kärsimystematiikkaan liittyen.

1.3 Ensimmäisen Pietarin kirjeen taustaa

Keskustelu Ensimmäisen Pietarin kirjeen kirjoittajasta, kirjoitusajankohdasta ja vastaanottajista jakaa edelleenkin tutkijoita. Vastaanottajista ja heidän tilanteestaan ei ole voitu tutkimuksessa antaa kovinkaan yksityiskohtaista historiallista tietoa, koska kirje on suunnattu laajalle kuulijakunnalle.¹² Kirjeessä ei suoraan mainita vastaanottajien taustaa, mutta luultavimmin he ovat olleet pakanakristittyjä. Joukossa on voinut olla myös taustaltaan juutalaisia, mutta heitä ei ole erikseen mainittu, kuten on tehty

¹⁰ Ensimmäisen Pietarin kirjeen retoriikasta mm. Thurén 1990, Campbell 1998.

¹¹ Ks. lisää taulukko 2.3.

¹² Elliott 2000, 82–84; Elliott 2005, 59–60; Jobes 2005, 19–23; Thurén (1990, 34–35) mainitsee, että kaikki se tieto mitä vastaanottajista on saatu menettää kuitenkin merkityksensä, mikäli vastaanottajien oletetaan olevan fiktiivisiä. Thurén kuitenkin tyrmää Bronxin (1979, 32, 34) väitteen, jonka mukaan vastaanottajien lista olisi fiktiivinen.

esimerkiksi Roomalaiskirjeessä.¹³ Yleisesti on ajateltu, että kirjeen vastaanottajat kuuluivat pääasiassa yhteiskunnan alimpiin luokkiin ja joutuivat kokemaan vastoinkäymisiä ympäröivän yhteiskunnan kanssa.¹⁴

1.3.1 Ajoitus

Kirjeen ajoittaminen on ongelmallista. Suurin osa tutkijoista hyväksyy kirjoituspaikaksi Rooman, mutta kirjoitusajankohta hajoaa vuosien 56–105 jKr. väliin.¹⁵ Aikaisen (ennen vuotta 64) ajoituksen kannalla ovat muun muassa Selwyn ja Boismard.¹⁶ Selwynin mukaan kirje on kirjoitettu vuonna 63 tai vuoden 64 alkupuolella. Hän ajoittaa kirjeen lähes kymmenen, jopa 30 vuotta aikaisemmaksi kuin valtaosa 1990- ja 2000-luvun tutkijoista tai aikalaisistaan. Selwyn huomauttaa, että mikäli kirje on kirjoitettu ja lähetetty 63 syksyllä se on ehtinyt perille seuraavan kevään pääsiäisjuhlaan. Selwynin mukaan kirjeen ajoituksen kannalta keskeisiä ovat Jaakobin kuolema 62 ja Neron järjestämät vainot 64. Kirjeen kirjoitus on tapahtunut näin ollen näiden kahden tapahtuman välissä.¹⁷

Myös Olsson ajoittaa kirjeen mieluummin aikaisempaan ajankohtaan. Hänen mukaan ehdotukset ovat välillä 40–110 jKr. Kirje on sidottu usein johonkin yleiseen Rooman valtakunnan vainoon, mutta Olssonin mukaan kirjeestä ei löydy tukea tällaiselle ajatukselle, joten tällainen yhdistäminen ei anna mitään. Kirjeessä ilmenevä lopun läheisyys viestii Olssonin mukaan sitä, että kirjeen ajoitus on todennäköisesti aikaisempi kuin 80-luku, johon asti ensimmäinen kristitty sukupolvi voisi ylettyä.¹⁸ Toinen Pietarin kirje on suurella todennäköisyydellä vanhin todiste 1. Pietarin olemassaolosta (3:1).¹⁹

¹³ Elliot 2000, 95–96; Seland 2005, 169.

¹⁴ Thurén 1990, 34–35.

¹⁵ Bechtler (1998, 205) ajoittaa kirjeen välille 75–105; Elliott (2000, 138) ajoittaa kirjeen vuosien 73–92 välille; Jobes (2005, 5) ajoittaa kirjeen 75–95; ks. myös Thurén & Thurén 2007, 88–91.

¹⁶ Ajoituksesta lisää ks. Balch 1981, 11–14. On myös monia tutkijoita, jotka ajoittavat kirjeen kirjoituksen lähelle Selwynin ajoitusta, mutta kuitenkin vasta Neron vainojen (64) jälkeen. Näin mm. Goppelt (65–80), Balch (1981, 138) ja van Unnik, jonka mukaan kirje on kirjoitettu ennen vuotta 70. Ks. tarkemmin emt. 12–14.

¹⁷ Selwyn 1952, 56–63.

¹⁸ Olsson 1982, 201–202.

¹⁹ Thuren & Thuren 2007, 87.

1.3.2 Kirjoittaja

Kirjeen tarkoitus on edustaa apostoli Pietarin ajatuksia. Tästä näkökulmasta katsottuna valtaosa tutkijoista pitää kirjettä pseudepigrafinä.²⁰ Kirje on kiertokirjeenä lähetetty kehotuspuhe, joka on todennäköisimmin tarkoitettu luettavaksi laajalla alueella.²¹ Monet tutkijat pitävät kirjettä yhden kirjoittajan, yhteen tarkoitukseen tekemänä kokonaisuutena.²² Ajan saatossa on esitetty erilaisia argumentteja puolesta ja vastaan liittyen Pietariin kirjeen kirjoittajana.²³ Monet näistä argumenteista, jotka kiistävät Pietarin mahdollisuuden kirjoittajana ovat kumottavissa vasta-argumentein. Näyttää kuitenkin siltä, ettei ole tarpeeksi tarkkaa tietoa ajasta jolloin 1. Pietarin kirje on kirjoitettu.²⁴

Pietari toimi luotettavan perimätiedon mukaisesti Roomassa viimeistään 60-luvun alkupuolella ja Clemens Romanus (noin 95 jKr.) mainitsee Pietarin marttyyrikuoleman. Kirje ei pidä valtiota Kristuksen kirkon vihollisena ja suhde valtiovaltaan on jopa myönteinen. Lisäksi on huomioitava se seikka, että muun muassa Apostolien teot ja ensimmäinen ja toinen Timoteuksen kirje edustavat Roomassa 60-luvun alkupuolella vallinnutta käsitystä Vähän-Aasian kirkkojärjestyksestä. 1. Piaterin kirje sopii näihinkin seikkoihin vedoten sieltä silloin kirjoitetuksi.²⁵

Myös sanan Babylon käyttö (5:13), joka usein yhdistetään Roomaan kirjoituspaikkana, voi antaa suuntaa ajoitukseen. Selwyn huomauttaa, että tämä on todennäköisesti aikaisin nimi tai salanimi Roomalle. Roomaa kutsutaan Babyloniksi myös joissakin muissa

²⁰ Jobses 2005, 5. Thurén (1990, 31) huomauttaa, että mikäli kirje on kirjoitettu ennen apostolin kuolemaa noin 64 jKr. se on Pietarin itsensä kirjoittama, muussa tapauksessa kirje on pseudepigrafi.

²¹ Thurén & Thurén 2007, 91.

²² Ks. Jobses 2005, 53–54; Tämän myötä hylättiin myös ajatus, että kirje olisi yhdistelmä kahdesta eri tekstistä, joista toinen olisi kastesaarna tai –liturgia.

²³ Pietaria kirjeen kirjoittajana vastustavat väittävät mm. kirjeen Kreikan kielen olevan liian hyvää Galilealaisen kalastajan kirjoittamaksi, kirjeen teologian olevan Paavalin teologiaa ja termin “Babylonia” käytön Roomaa kuvaavana alkaneen vasta vuoden 70 jälkeen. Puolustajat taas vetoavat, että Silvanus on yhdessä Paavalin kanssa on tehnyt lopullisen version kirjeestä ja tämän takia kirjeen kieli on sujuvaa, Paavali ja Pietari jakavat samaa kristillistä materiaalia ja lisäksi Pietarin kirje on voinut olla ensimmäinen teksti, jossa Roomaa kutsutaan Babyloniksi. Ks. Thurén 1990, 32–34.

²⁴ Thurén 1990, 34.

²⁵ Ks. Thurén & Thurén 2007, 88–91.

kirjoituksissa ja myös UT:ssa (Ilm. 14:8; 16:19; 17 ja 18), mutta nämä kaikki ovat mitä suurimmalla todennäköisyydellä myöhäisempiä kuin 1. Pietarin kirje.²⁶

1.3.3 Vastaanottajat

Vastaanottajiksi luetellaan kirjeen alussa: Pontoksen, Galatian, Kappadokian, Bitynian ja Aasian maakunnissa hajallaan asuvat kristityt. Alueen koko oli noin 129000 neliökilometriä ja väestöä alueella oli noin 8,5 miljoonaa. Eräs merkittävä piirre kirjeen vastaanottajien maantieteellisessä sijainnissa on maaston, ihmisten ja kulttuureiden valtava moninaisuus.²⁷

Kirjeen vastaanottajien suhteen on keskustelua käyty myös paljon. Yksi merkittävimmistä kysymyksistä on käsitelty sitä, olivatko vastaanottajat juutalaisia vai pakanoita ennen kääntymistään kristityksi. Monet kommentaarit päätyvät lopputulokseen, jossa kirje on kohdistettu ryhmälle, joka sisältää sekä pakanoita että juutalaisia.²⁸ Nykytutkimuksen myötä on syntynyt myös käsitys, että kirjoittaja ei ole tuntenut vastaanottajiaan, eikä heidän tilannettaan tarkasti ja on tämän vuoksi joutunut kuvittelemaan vallitsevan tilanteen eri näkökulmista.²⁹

Viittaus ”hajallaan olevista muukalaisista” voisi toimia osoituksena siitä, että vastaanottajat kuuluisivat juutalaisiin, jotka ovat sijoittuneet Palestiinan ulkopuolelle. Juutalaisuus Palestiinan ulkopuolella ei ollut epätodennäköistä, sillä oli joukko ihmisiä, jotka olivat itse lähteneet tai heidät oli pakotettu lähtemään juutalaisuuden harjoittamisen rajan ulkopuolelle.³⁰

2. TUTKIMUSHISTORIA

Tässä luvussa tarkastelen tutkimuskysymykseeni liittyviä näkemyksiä tutkimushistorian avulla. Eräänä keskeisenä tapahtumana myöhemmän tutkimuksen kannalta voi pitää

²⁶ Selwyn 1952, 243.

²⁷ Elliott 2005, 59–61.

²⁸ Thielman 2005, 569 n. 4.

²⁹ Thurén 1990, 34–38. Myös se, että kirjoittaja käyttää moni merkityksellisiä rakenteita voi olla viitteenä siitä, että kirjoittaja kirjoittaa useille ja tuntemattomille vastaanottajille vrt. (Seland 2005, 94).

³⁰ Selwyn 1952, 42–43; Ks. Elliott 2005, 25–26, 42–44, 49–49.

John H. Elliottin ja David L. Balchin debattia vuonna 1981. Tutkimushistorian esittely on jaettu pieniin osiin, koska mielestäni ne palvelevat parhaiten aiheiden esittelyä. Toinen mahdollinen tapa olisi ollut jakaa tutkimus vanhempaan ja uudempaan tutkimukseen ja rajata se esimerkiksi Elliottin ja Balchin debatin ajankohdan mukaan.

2.1 Lähtökohdat

Kirjeen poikkeava rakenne on saanut aikaan usean tavan ymmärtää teksti, sen yksittäinen teema, kirjoittajan päämäärä, etiikka tai teologia.³¹ Aikaisempi tutkimus on käsitellyt paljon kysymystä kärsimyksen luonteesta, jota kirjeen vastaanottajat ovat joutuneet kokemaan. Välillä kärsimyksen on nähty aiheutuvan verbaalisista hyökkäyksistä ja välillä fyysisestä väkivallasta, toisinaan molemmista. Viimeaikaisessa tutkimuksessa on tultu tulokseen, että kirjeen kuvaus kertoo sanallisesta väkivallasta ja pilkkanteosta, jota uuden uskonnon edustajat joutuivat uskonsa tähden ja siihen kääntyneinä kokemaan naapureiltaan.

Tutkimuksessa on käsitelty myös vainojen osuutta kirjeen kärsimyskuvauksissa.³² Käsiteltävän ajankohdan liittämistä keisari Neron aikaisiin vainoihin on luovuttu.³³ On kuitenkin syytä huomioida, että uusi uskonto kohtasi 60-luvulla useita vastoinkäymisiä, joiden myötä uskonto sai uusia todistajia. Nämä osoittivat uskon tärkeyden suostumalla kidutukseen ja jopa kuolemaan.³⁴ Marttyyrit olivat niitä, jotka vahvistivat kirkkoa ja lopputuloksena olevaa yhteenottoa Rooman kanssa, mutta myös sen tärkeintä voittoa.³⁵

2.2 Kärsimystematiikka, kunnia ja häpeä aikaisemmassa tutkimuksessa

Esittelen lyhyesti 1. Pietarin kirjeen tutkimushistoriaa, joka liittyy etenkin kirjeen kärsimystematiikkaan sekä kunnia ja häpeä kysymykseen keskeisinä arvoina kirjeen tulkinnassa. Lisäksi tuon tietyiltä osin esiin myös aiemman tutkimuksen, joka on

³¹ Tutkijat ovat kuitenkin yhtä mieltä siitä, että 1. Pietarin kirje on suuressa laajuudessa sidottu eri traditioihin ja sisältää materiaalia VT:sta, juutalaisesta ja aikaisesta kristillisestä traditiosta, mutta on saanut myös vaikutteita hellenistisestä filosofiasta (Thurén 1995, 14).

³² Bechtler 1998, 207; Horrell 2008, 53–59.

³³ Elliott 2000, 100.

³⁴ Stark 1996, 186–188.

³⁵ Elliott 2000, 284.

liittynyt kirjeessä olevaan motivoinnin teemaan. Aikaisemman tutkimuksen osalta on nähtävissä tiettyjä painotuksia, jotka liittyvät kärsimykseen, kirjeen lähdepohjaan ja sen luonteeseen. Näiden esittelyjen pohjalta pyrin luomaan näkökulmia niihin erityisiin ongelmiin, joita kyseisen aiheen tutkimisessa on ilmennyt.

2.2.1 Tulinen koettelemus

Kirjeen keskeisenä teemana on 1900-luvun alkuun saakka pidetty kastetta ja tämän kultillisen tulkinnan myötä 1. Pietarin kirje olisi kastesaarina tai -liturgia. Muut tekstijaksot on tulkittu tähän hypoteesiin vedoten. Suuremmat osat tekstistä puhuvat kuitenkin kärsimyksestä, sosiaalisen elämän säännöistä ja seurakunnan sisäisistä suhteista.³⁶

1900-luvun alkupuolella tutkijoita kiinnosti 1. Pietarin kirjeen laji ja lähteet, kirjeen alkuperä. Kirje jaettiin kahteen osaan muun muassa kirjeessä ilmenevien kärsimysviittausten vuoksi. Sanan *πύρωσις* (tulinen koettelemus, 4:12) ajateltiin olevan nykyistä todellisuutta, kun taas kohdat (1:6; 3:13–14, 17) nähtiin hypoteettisina mahdollisuuksina. Ajatus kaksoisrakenteesta ja kastepuheesta kirjeen osana hyväksyttiin lukuisin muunnelmin.³⁷

Erilaisen lähestymistavan kirjeeseen otti vuonna 1946 *Edward Gordon Selwyn*, joka huomautti, ettei sanaa *πύρωσις* tarvitse selittää sillä, että kärsimykset olisivat lisääntyneet vastaanottajien keskuudessa. Kirjeessä mainitut vaikeudet eivät johdu organisoiduista vainoista vaan jaksottaisista herjauksista, sosiaalisesta hyljeksinnästä, väkijoukon väkivallasta ja jopa esivallan suorittamista pidätyksistä ja syytteistä. Selwyn hylkäsi ajatuksen, että kirjeeseen olisi tuotu materiaalia mysteeriuskonnoista ja piti itse lähdepohjana VT:a ja juutalaista sekä aikaista kristillistä traditiota.³⁸

³⁶ Thurén 1995, 16–17, 199–200; 1990, 177; yhdistelmämuodon (kaksi erillistä kirjettä) hylkääminen vahvistaa sitä, ettei kirje ole pelkästään kastesaarina tai -liturgia; Jobes 2005, 53–54 ja Horrell 2008, 7.

³⁷ Bechtler 1998, 1–2.

³⁸ Selwyn 1952, 52–56; Bechtler 1998, 3.

2.2.2 Vanhan testamentin merkitys korostuu

*Eduard Lohsen (1954)*³⁹ mukaan kaste ei voinut olla selittävä tekijä kirjeessä. Kirje on paremminkin nähtävä ohjeistavana suullisena traditiona, joka on koostettu useista eri lähteistä.⁴⁰ *David Hill* yhtyy myös Lohsen näkemykseen kasteesta kirjeen toissijaisena teemana. Hill väittää kirjeen keskeisimmäksi teemaksi ohjeiden antamisen kristityille, jotka ovat keskellä kärsimystä.⁴¹

Helmut Millauer pyrki paljastamaan alkuperän ja traditio-historiallisen taustan erilaisista näkökulmista kärsimykseen, joka muodostaa kirjeen kärsimysteologian. Myös Millauer on sitä mieltä, että lähdepohja rakentuu VT:n, juutalaisen ja kristillisen tradition varaan.⁴²

Kirjeen kirjoittaja käsittelee Millauerin mukaan laajaa yleistä hyljeksintää ja pyrkii puuttumaan tähän uskonnollisella perinteellä eikä tiedolla vastaanottajista. Tämän vuoksi tulkinta lausumista, jotka käsittelevät kärsimystä, on pyrittävä etsimään traditiosta, eikä rakentamalla historiallista tilannetta kirjeestä.⁴³

2.2.3 Sosiologia mukaan tutkimukseen

Jotakin kirjeen luonteesta ja sen monitulkintaisesta rakenteesta kertoo se, että vuosina 1981 ja 1986 ilmestyneet kaksi merkittävää teosta päätyivät vastakkaisiin tuloksiin, vaikka metodi ja tutkittava kohde olivat samat. Niin John Elliott⁴⁴ kuin David Balch⁴⁵ perustivat tutkimuksensa sosiologiseen teoriaan ja havainnointiin. Ongelmana näiden tutkimusten mukaan oli se, että vastaanottajat assimiloituivat kulttuurin valtavirtaan joko liikaa tai liian vähän.⁴⁶ Keskeisin ongelma vastaanottajille oli kiusaus sulautua

³⁹ Bechtler 1998, 4 n.15.

⁴⁰ Bechtler 1998, 4; Thurén 1995, 12 ”ja jossa kirjoittajan oma teologia ei näytele merkittävää roolia”.

⁴¹ Bechtler 1998, 5; Thurén 1995, 198.

⁴² Bechtler 1998, 6.

⁴³ Bechtler 1998, 7.

⁴⁴ Elliott 1981.

⁴⁵ Balch 1981 & 1986.

⁴⁶ Artikkelit julkaistiin Talbertin toimittamassa teoksessa ks. (Seland 2005, 150 n. 7) ja (Thurén 1990, 36–37; 1995, 23).

ympäröivään yhteiskuntaan, jotta välttyttäisiin kärsimykseltä.⁴⁷ Siellä missä Balch näkee assimilaation ja vaatimustenmukaisen käyttäytymisen, Elliott näkee omaleimaisuutta ja vastustusta.⁴⁸

2.2.4 Retoriikka, argumentaatio ja motivointi osana kirjettä

1990-luvulla *Lauri Thurén*⁴⁹ ja *Barth Campbell*⁵⁰ ovat tutkineet 1. Pietarin kirjettä käyttäen apuna retoriikan, argumentaation ja epistolografian menetelmiä. Thurénin aikaisempi työ käsittelee kirjettä retorisen kritiikin metodein. Tutkimuksessa kiinnitetään huomiota kirjeessä ilmeneviin monitulkintaisiin partisiippeihin. Hänen mukaan retorinen analyysi osoittaa, että kirje on tarkoitettu kahdelle (näkyvämmälle) vastaanottajalle. Vastaanottaja voi toimia kahdella eri tavalla kirjeen perusteella. Thurén luo vastaanottajista myös kaksi ääripäätä: aktiivinen ja passiivinen vastaanottaja. Kirjoittaja pyrki vaikuttamaan molempiin ääripäihin, sekä kaikkiin variaatioihin ääripäiden välillä.⁵¹

Toisessa työssään Thurén käyttää Stephen Toulminin argumentaatiomallia ja pyrkii sen avulla selvittämään 1. Pietarin kirjeessä ilmenevän pareneesin perimmäisen syyn. Millä kirjoittaja motivoi kuulijoitaan? Kirje sisältää Thurénin mukaan kolme suurta motivointitekijää ja kun nämä kolme suurta tekijää yhdistetään saadaan kattava ideologinen järjestelmä motivoinnista suostutteluun.⁵² Vastaanottajien motivointi kohti uutta statusta, uutta elämää, on merkittävässä asemassa kirjeessä.⁵³ Nämä kuvaukset uudesta statuksesta toimivat motiiveina kirjeessä. Uutta statusta on kuvattu kirjeessä monesta eri perspektiivistä käsin. Eräs mahdollinen uuteen statukseen liittyvä ominaisuus on vieraantuminen yhteiskunnasta ja tästä seurauksena osallisuus Kristuksen

⁴⁷ Thurén 1990, 37.

⁴⁸ Horrell 2008, 80.

⁴⁹ Thurén 1990 & 1995.

⁵⁰ Campbell 1998.

⁵¹ Thurén 1990, 42–46, 68–78, 180–182 vrt. Campbell 1998, 25.

⁵² Thurén 1995, 34–49, 212–221.

⁵³ Thurén 1995, 202.

kärsimykseen. Mainitut ilmaukset voidaan kirjeessä ymmärtää joko käskyiksi tai motivoiviksi ilmaisuiksi.⁵⁴

Campbell keskittyy teoksessaan klassiseen retoriikkaan sekä kunnian ja häpeän merkitykseen kulttuurissa. Hän käyttää työssä klassista retorista kritiikkiä ja sosiaalitieteitä. Campbell toteaa, että uskovan yhteisön ansaitsematon kärsimys johtaa siihen, että kirjoittaja puolustaa kuulijoiden kunniaa.⁵⁵ Hänen mielestään kirjeen pääaihe, kärsimys, on osin päällekkäin kirjeestä löytyvän kunnia ja häpeä tematiikan kanssa.⁵⁶

2.2.5 Kunnia ja häpeä

Bechtler toteaa, että kärsimysongelman ydin 1. Pietarin kirjeessä olivat verbaaliset hyökkäykset kirjeen vastaanottajia kohtaan muodostaen uhan heidän kunnialleen. Kunnian kerääminen ja häpeän välttäminen olivat tärkeä asia, ja sosiaalinen kanssakäyminen yksilöiden välillä oli määritelty tarkoilla koodeilla, jotka koskivat kunniaa ja häpeää. Kirjeen vastaanottajien kunnia kyseenalaistettiin uudessa ympäristössä, joten heidän paikkansa yhteiskunnassa ja yhteisössä oli hyökkäyksen kohteena.⁵⁷

Bechtler hyödyntää työssään Victor Turnerin teoriaa.⁵⁸ Hän käsittelee kirjettä seuraavista teorian tarjoamista vaihtoehdoista käsin: ajallinen kynnys, vertauskuvallinen kynnys, yhteisön sisäiset suhteet ja yhteisön ulkoiset suhteet. Bechtler toteaa kirjeen kirjoittajan turvautuvan Kristukseen, joka kärsi, mutta tämän seurauksena kirkastettiin. Tarkoituksenaan kirjoittajalla oli vahvistaa symboliuniversumi vastaanottajilleen heidän kohdatessa ympäröivän yhteiskunnan painostus.⁵⁹

Asettamalla rinnakkain kristittyjen ja Kristuksen kärsimyksen sekä kristittyjen kohtalon ja Kristuksen ylistämisen kirje uudelleen järjestää kärsimyksen ja kunnian suhteen. Näin

⁵⁴ Thurén 1995, 201.

⁵⁵ Campbell 1998, 15–16, 235–238.

⁵⁶ Campbell 1998, 34.

⁵⁷ Bechtler 1998, 207.

⁵⁸ Latinan sana *limen* tarkoittaa kynnys (threshold); ks. Bechtler 1998, 119.

⁵⁹ Bechtler 1998, 118–178, 180.

ollen kirje tarjoaa vastaanottajilleen välineet kestää häpeä menettämättä kunniaa.⁶⁰ Niin Bechtler kuin Campbell näkevät keskeisenä osana kirjeen ja sen sisältämän kärsimystematiikan tulkintaa kunnia- ja häpeäkysymyksen.

2.3 Johtopäätökset

Alla olevaan taulukkoon olen koonnut tutkimushistoriasta tutkijoiden näkökulmia liittyen kirjeessä ilmenevään motivointi, kärsimys ja kunnia sekä häpeä kysymykseen liittyen. Taulukon tarkoitus on koota yhteen tutkimukseni kannalta keskeiset elementit ja havainnollistaa monien eri tutkijoiden mielipiteet. Taulukko toimii työvälineenä jatkoa ajatellen.

Taulukon ulkopuolelta löydettäviä, monen tutkijan hyväksymiä näkökulmia, ovat yhteinen lähdepohja, joka koostuu VT:sta sekä juutalaisen ja varhaisen kristillisyyden vaikutteista. Lisäksi monet tutkijat huomauttavat aikakauden filosofioiden vaikutuksesta kirjeeseen.⁶¹

Vaikka itse taulukko on suppea, voi siitä kuitenkin nostaa esiin joitakin keskeisiä piirteitä, jotka moni tutkija on löytänyt. Yhteisenä asiana on kärsimysteeman näkeminen kirjeessä. Se, miten tuo kärsimysaihe tulkitaan, vaihtelee, mutta monet tutkijat näkevät sen syynä hyljeksinnän, sanallisen vastarinnan, sosiaalisen paineen ja jopa fyysiset rangaistukset. Toisena kirjeeseen liitettyä piirteitä on pidetty myös kirjeen kehottavaa ja ohjeistavaa luonnetta (pareneesi).

Uudempien tutkimusten painopiste on ollut kirjeen tutkiminen retoriikkaa ja sosiaalitieteitä hyödyntäen. Kaksi 1990-luvulla julkaistua tutkimusta (Bechtler ja Campbell) näkevät myös kunnia- ja häpeäkysymyksen tärkeänä tutkittavana kohteena kirjeessä. Vaikka tässä työssä käytän sosiaalitieteiden menetelmiä, pyrin tuomaan tutkimukseen uuden näkökulman hyödyntämällä kognitiivisen uskontotieteen teorioita tutkimuksen yhtenä osa-alueena. 1. Pietarin kirjettä ei ole juurikaan tutkittu kognitiivisen

⁶⁰ Bechtler 1998, 180.

⁶¹ Thurén 1995, 14 n. 7, 192–194; Seland 2005, 117. Seland toteaa, että 1. Piet 2:11 “has been called the most strongly Hellenised ψυχή passage in the NT”.

uskontotieteen menetelmiä hyödyntäen, joten uskon, että nämä menetelmät pystyvät tuomaan uusia näkökulmia kirjeen kärsimyskysymykseen, motivoinnin teemaan ja häpeä- ja kunnia- ja häpeäkysymykseen, sekä näiden tulkintaan.

Taulukko 2.3

Tutkija	Kirjoittaja pyrki motivoimaan vastaanottajia.	Vastaanottajat joutuivat kokemaan sanallista vastarintaa.	Vastaanottajat joutuivat kokemaan fyysistä vastarintaa.	Kirjeessä ohjeistava sävy (<i>pareneesi</i>).	Kunnia- ja häpeäkysymys keskeisenä tekijänä kirjeessä.
Selwyn ⁶²		X	X	X	
Lohse ⁶³		X	X	X	
Hill ⁶⁴			X	X	
Millauer ⁶⁵			X		
Goppelt ⁶⁶	X	X	X	X	
Elliot ⁶⁷		X	X		X
Balch ⁶⁸	X		X	X	
Thurén ⁶⁹	X	X	X	X	
Campbell ⁷⁰	X	X		X	X
Bechtler ⁷¹	X	X		X	X

⁶² Selwyn 1952, 24–26; Bechtler 1998, 3–4.

⁶³ Bechtler 1998, 4–5.

⁶⁴ Bechtler 1998, 5.

⁶⁵ Bechtler 1998, 6–7.

⁶⁶ Bechtler 1998, 7–8.

⁶⁷ Elliott 2000, 12–41, 98–100, 103; Horrell 2008, 78–81.

⁶⁸ Balch 1981, 61–62; Bechtler 1998, 12–13.

⁶⁹ Thurén 1995, 14, 193–195, 210; Thurén & Thurén 2007, 97, 141.

⁷⁰ Campbell 1998, 27, 166, 235–238.

⁷¹ Bechtler 1998, 87–92, 94–104, 205–209.

3. KÄRSIMYSTEEMA RAAMATUSSA JA VARHAISJUUTALAISUUDESSA

Tässä luvussa kiinnitän huomiota VT:n, UT:n, eri filosofisten liikkeiden ja apokryfien kärsimyskuvauksiin. Pyrin selvittämään millaisissa yhteyksissä ja syissä kärsimystematiikkaa esiintyy. UT:n osalta keskityn erityisesti evankeliumeihin. Tarkoitukseni ei ole mennä kovin eksaktille tasolle, vaan pyrin hahmottamaan niin VT:n kuin UT:n puolelta laajempia kokonaisuuksia kärsimysteemoihin liittyen. VT:n osalta keskityn etenkin viisaukirjallisuuteen ja siitä löytyviin näkemyksiin kärsimyksen syistä, luonteesta ja tarkoituksesta.

Tarkoitukseni on tuoda esiin joitakin aiemman tutkimuksen löytämiä yhtymäkohtia 1. Pietarin kirjeen eräänä kiinteänä piirteenä pidettyyn kärsimystematiikkaan. Nostan esiin tiettyjä keskeisiä piirteitä 1. Pietarin kirjeen sisällöstä ja sanastosta. Etsin hypoteettisella tasolla yhtäläisyyksiä 1. Pietarin kirjeen kirjoittajan tausta-aineistosta ja siitä kirjallisuudesta, jota kirjoittaja on mahdollisesti lainannut tai hyödyntänyt kirjeessä. Lisäksi jotkin kirjeen jakamat aiheet aikaisemmasta juutalaisesta kirjallisuudesta tai filosofioista nousevat tarkastelun kohteeksi – mukaan lukien kysymys häpeän ja kunnian merkityksestä aikaisemmassa kirjallisuudessa.

Yleisellä tasolla voi todeta, että Raamatun kirjoittajilla ei ole koskaan tarkoitus antaa neutraalia, tasapainoista kuvaa omasta ideologiastaan. Erityisesti kirjeet ovat kirjoitettu tiettyyn tilanteeseen, tietyille vastaanottajille ja niiden on haluttu vaikuttavan vastaanottajiin tietyllä tavalla. Vaikka katoliset kirjeet voivat olla hieman erilaisia, koska ne ovat niin sanottuja yleisiä kirjeitä, ei tämä tarkoita, että niiltä puuttuisi tarkoitus vakuuttaa ja suostutella vastaanottajiaan.⁷² Myös VT:n, UT:n muiden tekstien, eri filosofoiden sekä apokryfien osalta tämä väite on ainakin osin paikkansa pitävä.

3.1 Vanha testamentti

Vanhan testamentin merkitys 1. Pietarin kirjeen lähdepohjana on merkittävä. Monet tutkijat ovat yhtyneet siihen näkemykseen, että 1. Pietarin kirje sisältää suoria lainauksia VT:stä. Lainauksien lisäksi kirje sisältää myös viittauksia VT:n puolelle. Kaikkia VT:n

⁷² Thuren 1995, 30.

kirjallisuuden muotoja (Toora, Profeetta kirjallisuus ja kirjoitukset) on edustettuina ja usein on yhdistetty esimerkiksi Jesajan kirjaa, Psalmeja ja Sananlaskuja.⁷³

Varhainen kristillisyys ei ollut vielä laaja itsenäinen uskonto, vaan pikemminkin pieni juutalainen lahko.⁷⁴ Se sai vaikutteita juutalaisuudesta ja varhaiselle juutalaisuudelle muistot menneistä kärsimyksistä olivat tärkeitä komponentteja uskonnollisen identiteetin rakennuksessa. Muun muassa luominen ja israelilaisten lähtö Egyptistä pidettiin hengissä uusien metaforien avulla, jotka oli upotettu osaksi kollektiivista varhaisen juutalaisyhteisön muistia, yhteisön, joka muokkasi identiteettiään vastatessaan kärsimykseen. Muistot luomisesta ja siirtolaisuudesta ovat paljon enemmän kuin liikkumattomia mytologisia fossiileja upotettuina Israelin uskonnolliseen traditioon: ne ovat dynaamisia muistoja Luojan väliintulosta menneisyydessä.⁷⁵

VT:n tekstikohdat voivat kuvata kärsimystä varsin suppeasti. Fyysinen kärsimys, kuten nälkä tai sorto, voivat puuttua tekstikohdasta. Näin on esimerkiksi Psalmin 137 kohdalla. Todellinen kärsimys ei monesti löydy suoraan päivittäisen elämän tarpeista vaan tosiasiaista, että on etäänäntynyt Siionista. Eläminen vieraalla maalla on usein itse valittua tai johtuu taloudellisista syistä. Huolimatta siitä, että taloudelliset asiat ovat paremmin, ei muukalaisuus ja sen herättämä epäselvyys identiteetistä poista unelmaa kotiin paluusta.⁷⁶

Kätevänä selityksenä kärsimykselle, jota VT ilmentää on monesti pidetty sitä, että vastoinkäymiset olivat rangaistusta synnistä. Tämä näkemys kohtaa kuitenkin helposti vastustusta. Mallilla on puolustettu Jumalan oikeudenmukaisuutta: hyvä palkitaan ja paha rangaistaan.⁷⁷ Jobin ystävien kohdalla tämä tarkoitti sitä, että he uskovat rationaaliseen Jumalaan, joka oli suuremman periaatteen orjuuttama. Tuo periaate oli oikeudenmukaisuus. Heidän mukaansa oli olemassa kaksi maailmaa hallitsevaa periaatetta, ja ensimmäinen näistä ei ollut Jumala. Tällaisessa teologisessa systeemissä

⁷³ Ks. kappale 2.3 ja esim. Achtmeier 1996, 12–13; Elliott 2000, 12.

⁷⁴ Thurén 2002, 218.

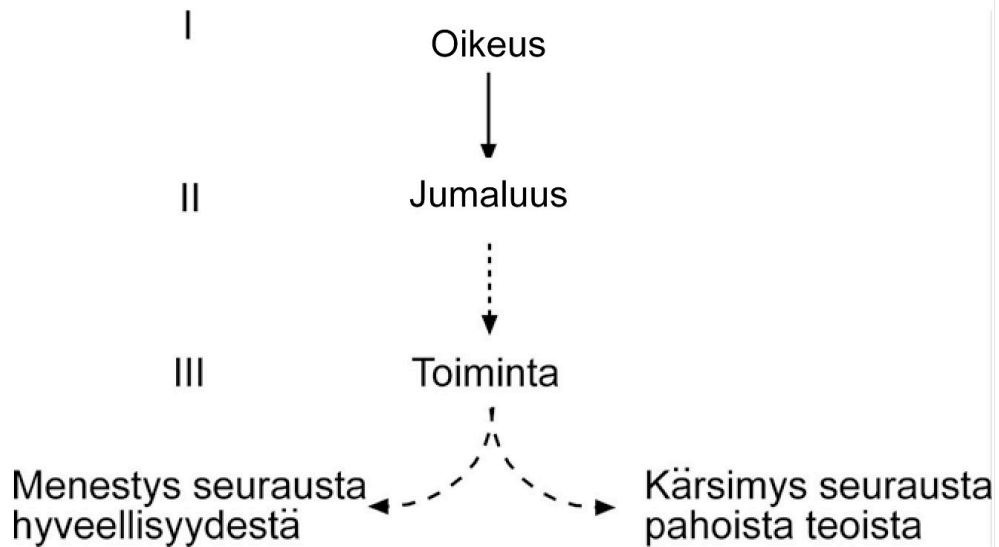
⁷⁵ Bosman 2009, 80–81.

⁷⁶ Becking 2009, 201–202.

⁷⁷ Crenshaw 1998, 104.

kärsimys oli merkinä syyllisyydestä ja epäonni merkitsi inhottavaa rikosta. Jumaluus oli alennettu toiminnan luokkaan.⁷⁸ (kuva 3.1)

Kuva 3.1

VT:ssä kärsimys ilmenee monilla eri tavoilla, mutta yhteisenä tekijänä kärsimykselle on valitus, jonka kärsimykset aiheuttavat ja jolla on keskeinen asema läpi koko VT:n.⁷⁹ Kärsimys saa muotonsa jo Mooseksen kirjoissa ja saa jatkoa Jobin kirjan, Sananlaskujen ja Psalmien muodossa. Myös Jesajan ja Jeremian kirja kertovat jotain kärsimyksestä. VT:n kirjoittajat tiesivät suurella todennäköisyydellä käyttävänsä metaforia. Näin on esimerkiksi Jesajan kirjan luvuissa 40–55, joissa kärsimystä on selitetty useilla erilaisilla tavoilla.⁸⁰

- Eksiili pakkotyönä, joka on johtunut synnistä ja tottelemattomuudesta yksinvaltiuden aikana.

⁷⁸ Crenshaw 1998, 105.

⁷⁹ Ks. (Veijola 1982, 34) esim. 5. Moos. 26:5–10 katkelma: “Me (Egytissä olleet israelilaiset) huusimme Herramme, isiemme Jumalan puoleen, ja Herra kuuli meidän huutomme ja näki meidän kurjuutemme, vaivamme ja kärsimämme sorron”.

⁸⁰ Ks. Bosman 2009, 77.

- Jumalan hiljaisuuden vuoksi.
- Tuloksena siitä, että Jumala on ollut usein vihainen.
- Jumalan muistamattomuuden vuoksi.
- Jumalan toimettomuuden vuoksi.

Jesaja linkittää eksiilissä koetun kärsimyksen siihen kärsimykseen, joka oli aiemmin koettu Egyptin pakkosiirtolaisuuden yhteydessä. Eksodusta ja eksiilin aikaa voi pitää keskeisinä tekijöinä VT:n tulkinnan kannalta:

”Eksodus ja eksiili ovat myyttejä, joilla on kahdet kasvot, ja jotka muovaavat tarinat ja puheet heprealaisen Raamatun viitekehyksessä. Näiden kahden pääkohdan väliin on muotoiltu, valmistettu ja muodostettu olennaisin kertomus heprealaisessa Raamatussa.”⁸¹

Deuterokesaja sai alkunsa tilanteessa, jossa ihmiset kokivat voimattomuutta johtuen traumasta, jonka he olivat kokeneet maanpaossa. Deuterokesaja muodostaa selviytymiskirjallisuuden tarjoten mahdollisuuden vastata tilanteeseen, jossa ihminen löytää itsensä eikä olekaan toisten hallitsema. Deuterokesajan mukaan Israel oli kutsuttu elämään eri tavalla, elämään myötätunnossa eikä pakottamalla. Vaikka Deuterokesajan ääni jäikin hiljaisemmaksi aikalaistensa alla (Esa 9:10–10:5, Nehemia 13:23–27) se jäi kuitenkin elämään ja kaivettiin esiin myöhemmässä traditiossa.⁸²

Myös osa Psalmeista kertoo surusta, valituksesta ja kärsimyksestä. Psalmi 74 ja 137 ovat hyviä esimerkkejä. Psalmien sanoma kertoo Daschken mukaan ainakin kaksi tärkeää seikkaa: ensimmäisenä poismuutto normaalista sosiaalisesta kehyksestä, joka aiemmin kuvasti pakkosiirtolaisten identiteettiä ja tämän seurauksena syntynyt kyvyttömyys muistaa sitä, mikä ennen määritteli heidät. Toisena tarve pitää loitolla ”kyvyttömyys muistaa”. Ainoa keino tähän oli muistella sitä hyvää, mitä ennen oli ollut kokemalla muiston kipu ja menetys uudelleen. Suremalla kotejaan ja itseään

⁸¹ Bosman 2009, 80.

⁸² Claassens 2009, 68–69. Ks. n. 48: “there is thus a line of continuity connecting the community in exile and the apostle who could quote Second Isaiah in interpreting the meaning of Christ’s passions (2 Cor. 6:2)”.

entisaikoja muistelemalla pakkosiirtolaiset liittivät muistot menneisyydestä, jotta voivat alkaa määrittää tulevaisuuttaan.⁸³

1 Virtojen varsilla Babyloniassa *me istuimme ja itkimme, kun muistimme Siionia*. 2 Rannan pajuihin me ripustimme lyyramme. 3 Ne, jotka meidät olivat sinne vieneet, vaativat meitä laulamaan, ne, joiden orjuudessa me vaikeroimme, käskivät meidän iloita ja sanoivat: "Laulakaa meille Siionin lauluja!" 4 *Kuinka voisimme laulaa Herran lauluja vieraalla maalla?* 5 *Jerusalem, jos sinut unohdan, kadotkoon käteni voima!* 6 *Tarttukoon kieleni kitalakeen, ellen sinua muista, ellen pidä ylimpänä ilonani sinua, Jerusalem!* 7 Muista, Herra, Jerusalemin hävityksen päivää, muista edomilaisia, muista, miten he huusivat: "Repikää, repikää se maan tasalle!" 8 Ja sinä Babylon, tuhoon tuomittu nainen! Hyvin tekee se, joka sinulle kostaa sen minkä meille teit. 9 Hyvin tekee se, joka tarttuu lapsiisi ja lyö ne murskaksi kallioon! (KR-92 / Ps. 137)

Jan Assmann puolestaan toteaa, että jos jonkin tekstin tarkoitus maailman kirjallisuudessa on luoda muisti ja muisto Nietzschen tarkoittamalla tavalla, sen tekstin täytyy olla tämä. Israelilaiset eivät saa unohtaa lakia, eikä kertomusta Israelin lähdöstä Egyptistä. Jotta kertomus ja laki pysyisivät muistissa, on ne muutettava osaksi traditiota, kulttuurisen muistin symboliseen muotoon.⁸⁴

10 "Herra, teidän Jumalanne, vie teidät nyt siihen maahan, jonka hän on esisillenne Abrahamille, Iisakille ja Jaakobille vannomallaan valalla luvannut teille. Te saatte omaksenne suuria ja kauniita kaupunkeja, joita ette ole rakentaneet, 11 taloja, jotka ovat täynnä kaikenlaista hyvää, mitä ette ole niihin hankkineet, kallioon hakattuja vesisäiliöitä, joita ette ole itse hakanneet, viinitarhoja ja oliivipuita, joita ette ole istuttaneet. Kun sitten syötte itsenne kylläisiksi, 12 *varokaa unohtamasta Herra*, joka johdatti teidät pois Egyptistä, orjuuden maasta. (KR-92 / 5. Moos. 6:10–12)

Identiteetin rakentamiseen liittyy unohtaminen, unohtaminen, joka ei ole muistinmenetyksen vahingossa, vaan tarkoituksellinen muistamattomuus tai paremminkin muistaminen toisella tavalla. Muistaminen ja unohtaminen ovat molemmat vallan muotoja. Uuden liikkeen tuli unohtaa välittömästi menneisyys tai joidenkin liikkeen henkilöiden

⁸³ Daschke 2010, 4.

⁸⁴ Assmann 2006, 17.

menneisyys ja muistaa menneisyys voimakkaampana ja potentiaalisempana. Jonkun muun luomana menneisyytenä.⁸⁵

3.2 Uusi testamentti

Uuden testamentin kirjoitusaikana vaikuttivat vahvasti filosofiset koulukunnat (stoalaisuus, skeptismi ja epikurolaisuus), jotka keskittyivät hyveellisyyteen, onnellisuuteen ja yksilön mielenrauhaan. Epiktetoksen⁸⁶ esikuvia olivat muun muassa Sokrates, Diogenes ja Herakles. Erityisesti esikuvallista oli heidän tapansa kohdata kärsimys ja kuolema. Epiktetoksen kuvaus Herakleesta Zeuksen poikana voisikin hyvin olla jostain varhaiskristillisestä lähteestä. Huttusen mukaan lukijalle käy selväksi, että Jeesuksen kuolema on esikuva tuleville paimenille, erityisesti Pietarille. Johanneksen evankeliumin lopussa Pietari asetetaan paimeneksi ja samalla viitataan hänen kuolemaansa, joka täyttää jalon kuoleman tunnusmerkit (Joh. 21:15–19).⁸⁷

Juutalaiseen traditioon sankarikuoleman ajatus levisi hellenistisenä aikana ja tulee hyvin esiin muun muassa VT:n apokryfikirjoihin kuuluvassa toisessa Makkabilaiskirjassa, jossa jalo kuolema esiintyy sekä marttyyriuden että sodan yhteydessä.⁸⁸ Kärsimys voi ilmetä monella eri tapaa, mutta eräs selvästi erottuva piirre on se, että Jeesuksen seuraajien kärsimys on jotain, joka kuuluu osaksi sitä tietä, minkä he ovat valinneet. Tällaisesta kärsimyksestä kertovat edellisen lisäksi kohdat: (Matt. 5:11-12; Luuk. 6:22-23; Hepr. 12:7; Hepr. 5:8; Apost. 9:16; Room. 8:17; 2.Kor. 1:5; Fil. 3:10; 1. Piet. 2:19; 1. Piet. 1:1–2.).

Tutkimuksen kohteena oleva 1. Pietarin kirje heijastaa monin paikoin myös evankeliumeista löytyvää motivoinnin teemaa. Motivointia kärsimykseen ja sen kestämiseen. Tästä muun muassa Estrada: ”Myös Matt. 5:11 ja Luuk. 6:22 olevissa julistuksissa on erityinen piirre, motivointi. Kärsimys on koettava, läpikäytävä Jeesuksen

⁸⁵ Bauman-Martin 2007, 174–175.

⁸⁶ 55–135 jKr. kehitti stoalaisuutta populaarieettiseen suuntaan ks. Sihvola 1998, 79.

⁸⁷ Huttunen 2011, 48–49.

⁸⁸ Huttunen 2011, 50.

vuoksi.”⁸⁹ Myös Balch huomauttaa 1. Pietarin kirjeen ja Matteuksen tallentamien Jeesuksen sanojen yhtäläisyyden.⁹⁰

Matteuksen tallentama Jeesuksen puhe muistuttaa paljolti 1. Pietarin kirjeen näkymää. Jeesuksen ohjeistus vaikuttaa olevan tarkoitettu myöhemmille kristityille. Synoptisen apokalypsin (Matt. 24; Mark. 13; Luuk. 21:5–38) tapaan se kuvaa eskatologisen ahdistuksen viimeisiä aikoja. Matteuksen kohdassa 10:16–22 näitä ovat uskovien vaino ja perhesuhteiden vääristyminen.

16 "Minä lähetän teidät kuin lampaat susien keskelle. Olkaa siis viisaita kuin käärmeet ja viattomia kuin kyyhkyset. 17 "Pitäkää varanne, sillä ihmiset vievät teidät oikeuden eteen ja ruoskivat teitä synagogissaan. 18 Maaherrojen ja kuninkaidenkin eteen teitä tullaan viemään minun takiani, todistukseksi heille ja kansoille. 19 Mutta kun teidät luovutetaan viranomaisten käsiin, älkää olko huolissanne siitä, miten tai mitä puhuisitte, sillä teille annetaan tuona hetkenä sanat, jotka teidän tulee puhua. 20 Te ette puhu itse, teissä puhuu Isänne Henki. 21 "Veli antaa veljensä surmattavaksi, isä lapsensa, ja lapset nousevat vanhempiaan vastaan ja tuottavat heille kuoleman. 22 Kaikki tulevat vihaamaan teitä minun nimeni tähden, mutta se, joka kestää loppuun asti, pelastuu. (KR-92)

⁸⁹ Estrada 2010, 192. Mm. W. Nauck on osoittanut, että 1. Piet 4:13–14 sisältää samat elementit kuin Matteuksen (5:11) ja Luukkaan (6:22) evankeliumin viimeinen julistus, mutta erilaisessa järjestyksessä (Estrada 2005, 194).

⁹⁰ Balch 1981, 95. Sanojen (siunattu, olla iloinen, oikeudenmukaisuus, iloita, ja voidaan moittia) yhdistelmä kohdissa 3:14 ja 4:13–14 osoittavat, että Jeesuksen sanoja kohdassa Matt. 5:10–11 on käytetty 1. Pietarin kirjeessä, jossa sanoilla on rohkaistu Kristittyjä heidän kärsimyksissään.

Matt. 5:11-12

"Autuaita olette te, kun teitä minun tähteni herjataan ja vainotaan ja kun teistä valheellisesti puhutaan kaikkea paha. *Iloitkaa ja riemuitkaa*, sillä palkka, jonka te taivaissa saatte, on suuri. Niinhän vainottiin profeettojakin, jotka elivät ennen teitä.

11 μακάριοι ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσιν καὶ εἴπωσιν πᾶν πονηρὸν καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἕνεκ ἐμοῦ. 12 χαίrete καὶ ἀγαλλιᾶσθε ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς· οὕτως γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν.

22 μακάριοι ἐστε ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι καὶ ὅταν ἀφ

Luuk. 6:22-23

"Autuaita olette te, kun teitä Ihmisen Pojan tähden vihataan ja herjataan, kun ihmiset erottavat teidät keskuudestaan ja inhoavat teidän nimeännekin. *Iloitkaa silloin, hyppikää riemusta*, sillä palkka, jonka te taivaassa saatte, on suuri. Samoinhan tekivät heidän isänsä profeetoille.

ορίσωσιν ὑμᾶς καὶ ὀνειδίσωσιν καὶ ἐκβάλωσιν τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρὸν ἕνεκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου· 23 χάρητε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκιρτήσατε, ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τῷ οὐρανῷ· κατὰ τὰ αὐτὰ γὰρ ἐποίησιν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.

13 ἀλλὰ καθὼ κοινῶν εἶτε τοῖς τοῦ Χριστοῦ

1. Piet. 4:13-14

Iloitkaa päinvastoin sitä enemmän, mitä enemmän pääsette osallisiksi Kristuksen kärsimyksistä, jotta saisitte iloita ja riemuita myös silloin, kun hänen kirkkautensa ilmestyy. Kun teitä solvataan Kristuksen nimen tähden, te olette autuaat, sillä teidän yllänne on kirkkauden Henki, Jumalan Henki.

παθήμασιν χαίrete, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῆτε ἀγαλλιώμενοι. 14 εἰ ὀνειδίξεσθε ἐν ὄνοματι Χριστοῦ, μακάριοι, ὅτι τὸ τῆς δόξης καὶ τοῦ θεοῦ πνεῦμα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπαύεται.

Matteuksen evankeliumin eräänä piirteenä voi pitää tietynlaista ehdottomuutta. Tämä samantyylinen ehdottomuus on läsnä myös 1. Pietarin kirjeessä, mutta sidottuna Kristuksen esimerkin seuraamiseen ja kärsimykseen, jopa syyttömän kärsimyksen kestämiseen.⁹¹ Kaikissa mainituissa kohdissa (Matt. 5; Luuk. 6; 1. Piet. 4) julistus on samantyylinen. Iloitkaa ja riemuitkaa, vaikka joutuisitte vainon, herjauksen tai kärsimyksen kohteeksi, sillä palkka jonka tulevaisuudessa saatte on suuri.

Jeesuksen julistus, jonka Matteus ja Luukas ovat tallentaneet on välittynyt eteenpäin ja 1. Pietarin kirje puhuu Jeesuksesta jo Kristuksena. Kaikesta huolimatta kamppailu liikkeen hengissä pysymiseksi ja säilymiseksi on silmiinpistävä piirre kaikissa tekstikohdissa. 1. Pietarin kirjeen korostus hyvää tekemisen tärkeydestä, jopa silloinkin, kun siitä seuraa kärsimystä, puuttuu kuitenkin Matteuksen ja Luukkaan kohdista. Matteus ja Luukas korostavat kohdissaan erilaisen aseman, vainon ja vihan kestämistä.

Seuraava kysymys on: voiko juutalaisten kuninkaan häpeällinen kuolema näyttäytyä vielä 1. Pietarin kirjeen aikaanakin syvästi traumaattisena kokemuksena, jolle kirjoittaja etsii kirjeessä selitystä. Syreeni toteaa, että esimerkiksi Markukselle Jeesuksen kuolema oli keskeinen aihe hänen evankeliumissaan. Syyksi Syreeni arvelee juuri Jeesuksen häpeällistä kuolemaa, joka oli traumaattinen kokemus opetuslapsille ja vaati selitystä. Opetuslapsen mallina ei ole ylösnoussut vaan kärsivä ja kuoleva Kristus.⁹²

Johanneksen evankeliumin hyvä paimen vertauksessa (Joh. 10:11–13) esiin tulevat puolestaan kolme piirrettä (vapaaehtoisuus, tarkoituksellisuus, velvoittavuus), jotka kuuluvat myös antiikin teksteihin, joissa puhutaan sankarivainajista.⁹³

- a) Vapaaehtoisuus liittyi antiikin maailmassa sotilaan jaloön kuolemaan. Sotilaat valitsivat mieluummin kuoleman kuin orjuuden. Orjuus nähtiin häpeällisenä ja vapaus jalona (*kalon*). Platon nostaa esiin sotilaiden

⁹¹ Ks. mm. Thurén 2002, 225. Thurén toteaa, että verrattaessa Jer. 27 ja 1. Pietarin kirjettä on kehotuksessa alistumiseen huomioitava eräs poikkeus näiden välillä: motivointi. Jeremian uhatessa Jumalan vihalla (Nebukadnessarin välityksellä) ja lupauksella elää, menee 1. Pietarin kirje vielä pidemmälle todetessaan rangaistuksen ja palkinnon tulevan ihmisten käyttäytymisen mukaan. Kristus jätti jälkeensä esimerkin, jota tulisi seurata, koska Kristus on pelastanut heidät (1. Piet. 2:21–25).

⁹² Syreeni 1995, 148.

⁹³ Huttunen 2011, 46–47.

vapaaehtoisen kuoleman: ”Meille on mahdollista elää ilman jaloutta (*kalon*), mutta jalosti (*kalos*) valitsemme mieluummin kuoleman.”⁹⁴

- b) Tarkoituksellisuus oli sankarikuoleman toinen tuntomerkki. Kuolema tapahtui valtion, perheen tai ystävien puolesta. Tähän ei tule sekoittaa uhriteologiaan liittyvää käsitystä, jonka mukaan uhri voidaan antaa jonkun puolesta. Vaikka Jeesus esitetäänkin monin paikoin uhrina, hyvän paimenen kohdalla (Joh. 10:11–13) ei ole siitä kysymys. Kuolema lampaiden puolesta selittyy paremmin sankarikuolemana.⁹⁵
- c) Velvoittavuus on myös teema, joka liittyy sankarikuolemaan. Kuolema jätti jälkeenjääneille esimerkin, joka velvoitti toimimaan sankarivainajan hengessä ja astumaan ääritapauksissa heidän tavoin kuolemaan. Muun muassa Perikles lausui vainajista: ”Seuratkaa tekin näitä miehiä. Ajatelkaa, että onni on vapautta ja vapaus rohkeutta, älkääkä säikkykö sodan vaaroja.” Sankarivainajat jättivät esimerkin oikeasta moraalisesta toiminnasta.⁹⁶

Evankeliumeiden tapaan myös kirjeet kuvaavat kärsimystä. Heprealaiskirjeessä kärsimys nähdään kasvattavana (Hepr. 12:7) ja osana pojan normaalia osaa. Kirjoittajan mukaan kärsimys saa aikaan kuuliaisuutta (Hepr. 5:8). Jumalan lapsina olemme osallisia ja perillisiä yhdessä Kristuksen kanssa ja jos kärsimme yhdessä Kristuksen kanssa, pääsemme myös osallisiksi samasta kirkkaudesta kuin Hän (Room 8:17). Kärsimys kuuluu siis tämänkin kohdan mukaan Kristuksen seuraajan osaan. Tulemalla osalliseksi Kristuksen kärsimyksestä ja kuolemasta voi ansaita ylösnousemuksen – “ehkä silloin saan myös nousta kuolleista.” (Fil. 3:10-11).

Antiikin filosofista kenttää luonnehti eklektisyys: nekin filosofit, jotka identifioivat itsensä vahvasti johonkin tiettyyn koulukuntaan, saattoivat samalla omaksua kilpailevan koulukunnan ajatuksia. Samanlaista filosofista eklektisyyttä voidaan havaita myös

⁹⁴ Huttunen 2011, 47 (vrt. Platon ja Joh. 10:17–18).

⁹⁵ Huttunen 2011, 47–48.

⁹⁶ Huttunen 2011, 48.

Paavalin teksteissä. Paavali saattoi liittää filosofisen materiaalin muuhun, ei filosofiseen materiaaliin. Hän saattoi myös hyödyntää useiden eri filosofisten koulukuntien ajatuksia.⁹⁷

Eräs piirre, jota ei löydy suoranaisesti Huttusen mainitsemista evankeliumikohdista, on kuuliaisuus. Ensimmäinen Pietarin kirje mainitsee kuuliaisuuden (ὕπακοή) ainakin seuraavissa kohdissa: 1:2 (ὕπακοῆν); 1:14 (ὕπακοῆς); 1:22 (ὕπακοῆ); 2:13 (ὑποτάγητε); 2:18 (ὑποτασσόμενοι); 3:1 (ὑποτασσόμεναι); 3:5 (ὑποτασσόμεναι); 3:6 (ὑπήκουεν); 3:22 (ὑποταγέντων); 5:5 (ὑποτάγητε). Kuuliaisuus ja alistuva (ὑποτάσσω) ovat molemmat termejä, jotka KR-92 kääntää sanalla kuuliaisuus. Kohdat ovat sinänsä mielenkiintoisia, että esimerkiksi kohdan 1. Piet. 3:6 viittaus Abrahamiin ja Saaraan tuo kirjeen kuulijalle helposti mieleen kertomuksen VT:n puolelta, jossa Abrahamin kuuliaisuutta koeteltiin (Gen. 22). Monet myöhemmät kirjoittajat pitivät Abrahamia esimerkkinä uskosta ja kuuliaisuudesta (Room. 4; Hepr. 11:17–22; Jaak. 2:21–23).⁹⁸ Abraham toimii myös esimerkkinä siitä, millainen on Jumalaa pelkäävä ihminen ja miten Jumala voi testata tai koetella uskon aitoutta ja ihmisen kuuliaisuutta.⁹⁹

⁹⁷ Huttunen 2011, 72.

⁹⁸ Ks. Veijola 1990, 136; 1998, 229; Wenham 2008, 39.

⁹⁹ Veijola 1990, 135, 148–149, 152.

3.3 Hellenistiset filosofiat

Hellenistiset pääkoulukunnat, epikurolaiset, stoalaiset ja skeptikot, ymmärsivät filosofian perustehtävän ja hahmottivat sen perusongelmat tavalla, joka tarjoaa kiinnostavan mahdollisuuden tarkastella niitä myös rinnakkain. Kaikki hellenistiset suuntaukset painottivat onnellisuutta, jolle oli ominaista mielenrauhan saavuttaminen.¹⁰⁰ Kaikki nämä hellenistisiksi kutsutut koulukunnat syntyivät 300-luvun lopussa ja 200-luvun alussa eKr.¹⁰¹

Ensimmäinen Pietarin kirje on suurella todennäköisyydellä saanut vaikutteita ympäröivän yhteiskunnan eri filosofioista. Kirjeen yhteys stoalaiseen filosofiaan ja aikakauden eri filosofioihin on mainittu muun muassa kirjettä käsittelevissä tutkimuksissa.¹⁰² Alla oleva kuva stoalaisesta tavasta luokitella perustunteita ei sinänsä vielä todista mitään stoalaisista piirteistä 1. Pietarin kirjeessä, mutta osoittaa sen, että sanastollista yhteneväisyyttä on jollakin tasolla olemassa.

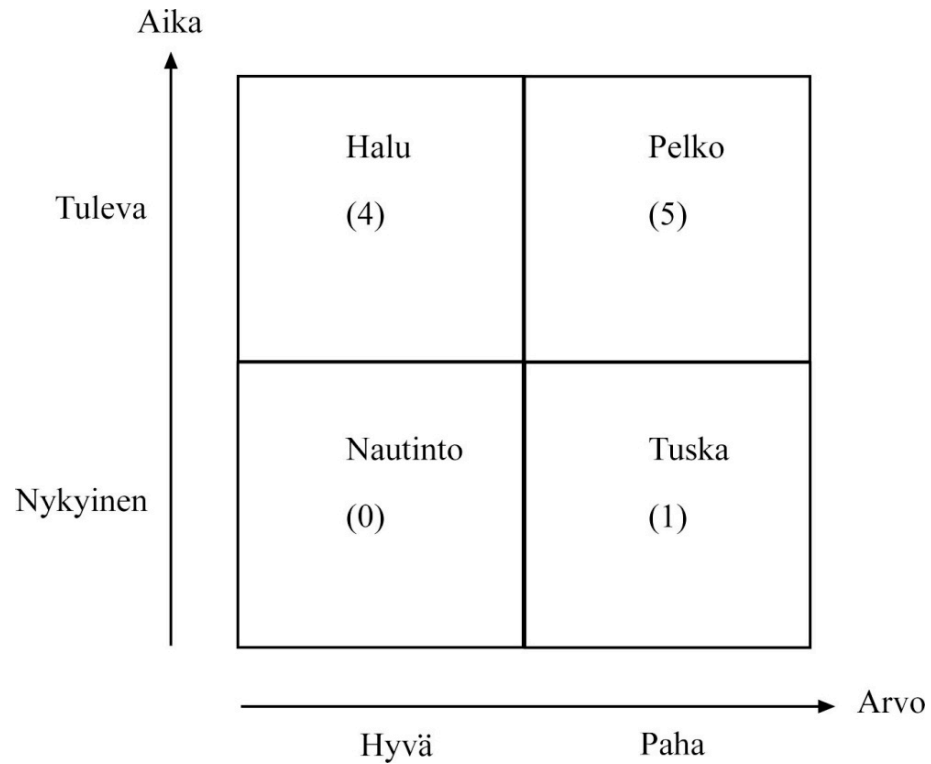
Kuvio 3.3 (Stoalainen perustunteiden luokitus)¹⁰³

¹⁰⁰ Ks. Sihvola 1998, 77.

¹⁰¹ Sihvola 1998, 78. Sihvola tosin toteaa, ettei hellenistisen filosofian ajallinen rajausta ole aivan yksinkertaista. Vasta 200-luvulla syntynyt uusplatonismi avaa selvästi uudentyyppisiä kysymyksenasetteluja.

¹⁰² Ks. Mm. Balch 1981, 89–103, 143–144; Thurén 1995, 14 n. 7, 192–194; Myös monet muut jo esim. 200–100 eKr. syntyneet teokset ovat saaneet vaikutteita hellenismistä ja stoalaisesta filosofiasta. Näistä mainitakoon mm. Sirakin kirja ja sen yhtäläisyydet em. filosofioihin (Veijola 2009, 348, 352, 354). Mielenkiintoista on huomata, että kirje on voinut saada vaikutteita stoalaisuudesta, vaikka kirjeen perusteella voisi helposti päätellä ihmisen elämän maan päällä paljon kärsimystä sisältäväksi ja stoalainen filosofian perusdogman mukaan maailma taas on perusluonteeltaan rationaalinen ja ihmisen kannalta hyvä paikka elää (Veijola 2009, 354).

¹⁰³ Sihvola 1998, 95 Kuvio on muunneltu kopio Sihvolan kuviosta. Lisäyksiä ovat sanojen esiintymiskerrat 1. Pietarin kirjeessä. Määrät ilmoitettu sulkujen sisällä. Vastaavat kreikankielen sanat ovat: halu (ἐπιθυμία) 1:14, 2:11, 4:2, 4:3; pelko (φόβος) 1:17, 2:18, 3:2, 3:14, 3:15; nautinto (ἡδονή) ja tuska (λύπη) 2:19.

Myös muita yhteisiä sanoja ja teemoja löytyy. Ajatuksen kosmisesta suurpalosta kehittivät ensimmäiset stoalaiset, vaikkakin sillä on vielä vanhemmat juuret. Paremmin kuin stoalaisuudesta muinaisen Israelin uskonnosta on löydettävissä yhteys jumalallisen tuomion ja tulen välillä. Muun muassa monien aikaisten profeettojen kohdat kertovat siitä miten Jumala rankaisi joko Israelin vihollisia tai Israelin kansaa tulella.¹⁰⁴ 1. Pietarin kirjeessä tulesta puhutaan kahdessa kohtaa:

a) Kultakin koetellaan *tulella*, ja onhan teidän uskonne paljon arvokkaampaa kuin katoava kulta. Koettelemuksissa teidän uskonne todetaan aidoksi, ja siitä koituu Jeesuksen Kristuksen ilmestyessä ylistystä, kirkkautta ja kunniaa. (KR-92 / 1. Piet. 1:7)

b) Rakkaat ystävät, älkää oudoksuko sitä *tulta* ja hehkua, jossa teitä koetellaan, ikään kuin teille tapahtuisi jotakin outoa. (KR-92 / 1. Piet. 4:12)

Molemmissa kohdissa tuli yhdistetään lopunaikojen odotukseen ja jopa hyvään asiaan. Aivan kuten stoalaisessa käsityksessä. Kohtaan 4:12 palaan työn luvussa 5.1.2 ja

¹⁰⁴ Van der Horst 1994, 234.

samassa luvussa sivuan myös kohtaa 1:7. Tulta pidettiin yleisesti tärkeänä ja keskeisenä. Alkukantainen tuli nähtiin tavallaan siemenenä, joka sisälsi kaiken, mikä oli tullut, on olemassa ja tulee olemaan.¹⁰⁵ Staalainen käsitys sisälsi tulen, joka sekä tuhosi että rakensi uudelleen. Tämä sykli toistui, eikä mikään sen sisällä muuttunut, vaan maailma rakentui uudelleen samanlaiseksi kuin se aiemmin tulen se tuhotessa oli ollut. Tulen avulla maailmasta syntyisi osa Jumalaa ja tämä nähtiin pikemminkin hyvänä kuin pahana asiana.¹⁰⁶

3.4 Apokryfikirjat ja 1. Pietarin kirje

Tässä luvussa käyn läpi apokryfikirjojen ja 1. Pietarin kirjeen yhtäläisyyksiä. Sirakin kirjan yhteys stoalaiseen ajatteluun ja Henokin kirjan sanastolliset yhtäläisyydet 1. Pietarin kirjeen kanssa antavat aihetta tutkia tarkemmin näiden kolmen teoksen yhteyttä.

3.4.1 Sirakin kirja

Apokryfikirjoihin kuuluva Jeesus Sirakin kirjan teksti oli pitkään tunnettu pelkistä käännöksistä. Kuitenkin kirjan prologin perusteella oli tiedetty, että teksti oli alun perin kirjoitettu hepreaksi. Muun muassa Hieronymos ja rabbiinisessa kirjallisuudessa olevat sitaatit todistivat heprealaisen tekstin olemassaolon.¹⁰⁷ Ben Siran pojanpoika käänsi isoisänsä teoksen kreikaksi Aleksandriassa 2. vuosisadan lopulla eKr. Käännös on kuitenkin tämän jälkeen saanut monia uusia tekstimuotoja, jotka näkyvät Septuagintasta ja sen pohjalta syntyneistä tytärkäännöksistä.¹⁰⁸ Ben Siran kirjallinen toiminta ajoitetaan yleisesti vuosien 190 ja 180 eKr. väliseen aikaan.¹⁰⁹

Sirakin kirja kuuluu selvästi niin sanottuun viisaukirjallisuuteen. VT:ssa Sirakin kirjaa muistuttavat tyyliltään ja sisällöltään Sananlaskut, Saarnaaja, Job ja Viides Mooseksen kirja. Kirjan keskeinen aihe on viisaus ja sen saavuttaminen sekä erilaiset ohjeet.

¹⁰⁵ Van der Horst 1994, 227, 230.

¹⁰⁶ Van der Horst 1994, 231–234.

¹⁰⁷ Veijola 2009, 343.

¹⁰⁸ Veijola 2009, 345; ks. myös Voitila 2008, 188.

¹⁰⁹ Veijola 2009, 348.

Käytännöllisten ohjeittensa ohella Sirakin kirja on yhteydessä aikansa kreikkalaiseen ajatteluun, erityisesti stoalaisuuteen.¹¹⁰

Viisauden, Mooseksen lain ja jumalanpelon synteesi on Sirakin kirjan teologisesti merkittävin panos juutalaisuuden ja hellenismien väliseen vuoropuheluun. Sirakin kirjan näkemys viisaudesta tiivistettynä kuuluu: Tooran kanssa samastetun viisauden voi saavuttaa vain se, joka pelkää Jumalaa ja noudattaa hänen käskyjään. Viisaus on luotu ennen kaikkea muita, eikä se koskaan katoa (24:9).¹¹¹ Kun Sirakin kirjan ajatusta viisaudesta vertaa aiemmin mainittuun VT:n luomaan kuvaan oikeudesta (kuva 3.1), on joitakin yhtäläisyyksiä havaittavissa. Kuvassa mainitun oikeuden on tavallaan korvannut Sirakin kirjan viisaus, jonka voi liittää myös Sirakin kirjassa ilmenevään kunnioittamisen teemaan.

[Joka isäänsä kunnioittaa, elää pitkään, joka kuulee Herraa,] kunnioittaa äitiään. Poikani, pidä isäsi kunniaa kiinni äläkä ikipäivänä hylkää häntä. Jos hänen ymmärryksensä heikkenee, ole pitkämielinen, älä milloinkaan saata häntä häpeään. Isälle osoitettua laupeutta ei pyyhitä pois, se on pysyvämmin muistissa kuin syntiuhri. Ahdingon aikaan se luetaan hyväksesi, se hävittää syntisi kuin aurinko kuuran. Joka halveksii isäänsä, toimii julkeasti, joka äitiään väheksyy, vihoittaa Luojaansa.¹¹² (Sirakin kirja 3:6,12-16)

3.4.2 Henokin kirja

Etiopialainen Henokin kirja ei muodosta yhtenäistä homogeenistä kokonaisuutta.¹¹³ Se on juutalainen kokoomateos, joka pohjautuu itämaisiin ja juutalaisiin perinteisiin. Teos on lähtöisin apokalyptisista ja essealaisista piireistä suunnilleen ajalta 170–30 eKr. Katkelmia on löydetty eri kielillä, mutta etiopialainen käännös on tehty ilmeisesti 500 jKr.¹¹⁴

Tutkimuksessa on jo varhain huomattu mahdollinen yhteys 1. Pietarin kirjeen (3:18–20) ja Henokin kirjoista löytyvän Henokin tehtävän ja taivaan poikien välille.¹¹⁵

¹¹⁰ Harviainen & Veijola 2008, 182–183.

¹¹¹ Harviainen & Veijola 2008, 184.

¹¹² Sirakin kirja 2005, 38, 40.

¹¹³ Kirjasta käytetään nimityksiä Eenokin ja Henokin kirja.

¹¹⁴ Piironen 1982, 6.

¹¹⁵ Kapinallinen enkeli, kelvoton enkeli, taivaan poika / pojat ks. Nickelsburg 2001, 140–141.

Uudemmassa tutkimuksessa on kiinnitetty lisää huomiota sanastolliseen samankaltaisuuteen 1. Pietarin kirjeen ja viimeisen (108) Henokin kirjan välillä. Yhtäläisyydet ovat huomionarvoisia, sillä molemmat tekstit käyttävät vallitsevien kärsimysten keskellä uskon motivointiin lupauksia tuomiosta ja tulevaisuuden toivosta oikeudenmukaisuuden vuoksi. Lisäksi molemmat tekstit puhuvat yleisestä tilanteesta käyttäen sanastoa, joka on yleistä apokalyptiselle viisaustraditiolle.¹¹⁶ Alla osa vastaavuuksista 1. Henokin kirjan luvun 108 ja 1. Pietarin kirjeen välillä.

	<u>1.Hen. 108</u>	<u>1. Piet.</u>	
Pahan tekijät	2, 6, 10	3:12	
Häviävät siemenet	3b	1:23	(Katoavasta siemenestä)
Kidutettavat henget	3–6	3:19–20	(Vankeudessa olevat henget)
Kullan halveksinta	8	1:7, 18	
Henki koeteltavana, löytyy puhtaana	9	1:7	(Usko koeteltavana, löytyy aitona)
Kutsu pimeydestä valoon	11	2:9	
Kirkkaus, ylistys	12	5:4, 6	
Oikeudenmuk. tuomio	13	1:17; 2:23	

Henokin viimeisen kirjan ja 1. Pietarin kirjeen yhtäläisyydet ovat myös merkittäviä mietittäessä molempien ajoitusta. Henokin kirja on voinut hyvin kuulua Pietarin kirjeen kirjoittajan teologiseen tausta-aineistoon.

3.4.3 Ensimmäinen Henok ja Jeesus Sirak

Kuten Henokin kirjan kohdalla, myös Sirakin kirja on hyvinkin voinut olla osa 1. Pietarin kirjeen kirjoittajan tausta-aineistoa. Tutkijat ovat aiemmin jaottaneet viisaukirjallisuuden ja apokalyptisen kirjallisuuden omiin kategorioihin, mutta hiljattain on huomattu aiempien määritelmien puutteellisuus ja pyritty madaltamaan muuria

¹¹⁶Nickelsburg 2001, 560.

näiden kirjallisuustyylilien välillä. On mahdollista, että juutalainen viisaus ja apokalypsi ovat paljon lähempänä toisiaan kuin aiemmin on uskottu.¹¹⁷

Henokin ja Sirakin kirja jakavat kirjalliset teemat ja muodot, vaikkakin eroavat lähestymistavoissa ja tulkinnassa näiden osalta. Sirakin kirjan ohjeet hyvästä työstä, hyvin hoidetusta perheestä ja kunniansta yhteisön silmissä, vaihtuvat Henokin kirjan ohjeisiin siitä, miten välttää lopunajan tuomio ja saavuttaa lopunajan voitto. Molemmat teokset antavat ohjeensa kuitenkin saman malliin mukaan: seuraamalla Jumalan tahtoa oikein voi saavuttaa hyvän, joka odottaa niitä jotka ovat uskollisia.¹¹⁸

3.5 Johtopäätökset

Kuten on huomattu, VT:n merkitys 1. Pietarin kirjeen lähdepohjana on merkittävä. Monet tutkijat ovat yhtyneet siihen näkemykseen, että 1. Pietarin kirje sisältää suoria lainauksia VT:sta. Lainauksien lisäksi kirje sisältää myös viittauksia VT:n puolelle. Varhainen kristillisyys oli alussa juutalainen lahkko, joka sai vaikutteita juutalaisuudesta. Juutalaisuudelle puolestaan muistot menneistä kärsimyksistä olivat tärkeitä komponentteja uskonnollisen identiteetin rakennuksessa. Selityksenä kärsimykselle pidettiin vastoinkäymisiä, jotka olivat rangaistusta synnistä: hyvä palkitaan ja paha rangaistaan.

Kirjeen on nähty heijastavan monin paikoin myös evankeliumeista löytyvää motivoinnin teemaa: motivointia kärsimykseen ja sen kestämiseen. Monet yhtäläisyydet eri filosofisiin liikkeisiin ja apokryfeihin osoittavat, että kirjeen kirjoittaja on tuntenut jossain määrin aikaisempaa kirjallista tuotantoa ja että varhainen kristillisyys on jakanut monien eri liikkeiden, filosofioiden ja aatteiden ajatuksia sekä tärkeinä pidettyjä asioita. 1. Pietarin kirje jakaa vastaanottajille hyvin samantyyllisen ohjeen kuin Henokin ja Sirakin kirjat: seuraamalla Jumalan tahtoa oikein voi saavuttaa hyvän, joka odottaa niitä, jotka ovat uskollisia.

¹¹⁷ Wright 2007, 159.

¹¹⁸ Wright 2007, 168, 175.

4. SOSIAALITIEEELLINEN KRITIIKKI RAAMATUN TUTKIMUKSESSA

4.1 Sosiaalitieteiden käyttö aiemmassa tutkimuksessa

Lähes kiistattomasti voi todeta, että uskonnon sosiologian kenttää 1970-luvulla ja 1980-luvun alussa hallitsivat sekulaarit teoriat (Berger/Luckmann 1966, Martin 1978, Wilson 1969). Uskontotieteen kentän muuttuessa ja tultaessa 1980-luvulle monet tutkijat suuntasivat tutkimuksensa uskonnon harjoittamiseen ja uskomusten hajaantumiseen. Nämä uudet tutkimukset herättivät paljon uusia kysymyksiä sosiologien piirissä: heidän käsitteensä olivat aluksi rakennettu analysoimaan uskonto, joka oli sisällytetty erilaisiin instituutioihin. Vähitellen opittiin huomaamaan historian – ajan ja tilan – merkitys uskonnoissa.¹¹⁹

Myös Raamatun tutkimus sai osansa uskonnon tutkimuksen muutoksessa. Raamatun tekstien alkuperän, sisällön, syntypaikan ja -ajan sekä historiallisen ja kulttuurisen kontekstin merkitys huomattiin myös sosiologien keskuudessa. Juuri se, mitä sosiologit eivät uskonnon tutkimuksissa aiemmin huomioineet, huomattiin. Yksi UT:n eksegetiikan näkyvimmistä muutoksista onkin ollut sosiaalitieteiden tuleminen tieteenalan tutkimusmenetelmiin ja kysymyksenasetteluun sekä tämän myötä syntynyt kiinnostus tutkia varhaiskristillisyyden sosiaalista maailmaa.¹²⁰

Kautta ajan on ihmisten täytynyt huolehtia omasta ja yhteisön elannosta ja kohdata erilaiset ihmiselämän kriisit kuten sairaus ja kuolema. Miten ensimmäisellä vuosisadalla eläneet ihmiset kohtasivat ja käsittelivät näitä kysymyksiä ja miten ne vaikuttivat heihin ja heidän käyttäytymiseensä? Millaisia muutoksia kristillinen usko sai aikaan ihmisen sosiaalisessa todellisuudessa ja elämäntavassa?¹²¹ Yhtäläillä voi miettiä kärsimyksen merkitystä ja roolia tai kärsimyksen vaikutusta ihmisten elämäntapaan esimerkiksi 1. Pietarin kirjeen kontekstissa.

¹¹⁹ Voyé 2004, 195–199.

¹²⁰ Uro 2004, 9–10.

¹²¹ Uro 2004, 10.

Tutkijat päättelivät, että olisi mahdollista saada tietoa UT:n sosiaalisesta maailmasta hyödyntämällä historiallisten lähteiden lisäksi sosiaalitieteissä koeteltuja yleisiä teorioita ihmisyhteisöjen ja kulttuurien käyttäytymisestä. Sosiologia ja antropologia ovat olleet yhteiskuntatieteiden laajasta kentästä käytetyimpiä aputieteitä. Sosiologian lukuisista suuntauksista eksegeetit hyödynsivät tiedonsosiologiaa. Ensimmäiset sosiaalitieteitä hyödyntäneet raamatuntutkimukset sijoittuivat 1960- ja 1970-lukujen taitteeseen.

Wayne Meeksin artikkeli (*The Man from Heaven in Johannine Sectarianism* 1972) oli pioneerityö, joka vaikutti merkittävästi sosiologisen eksegeetiikan kasvuun.¹²² Myös Vernon K. Robbinsin sosioretorinen eksegeesi on tuonut sosiologian menetelmiä Raamatun tutkimukseen.¹²³ John H. Elliott puolestaan lanseerasi nimikkeen sosiologinen eksegeesi, tehdessään 1. Pietarin kirjettä käsittelevää työtään ja tarkensi nimikettä myöhemmin lisää.¹²⁴

Eräs suuntaus on analysoida UT:n maailman määrääviä kulttuurisia arvoja ja normeja. Monien tutkijoiden mukaan koko Välimeren alueen kulttuuria voidaan tarkastella yhtenäisenä arvojen järjestelmänä, jonka jokainen alueen yhteiskuntien jäsen oli jollain tasolla sisäistänyt. Johtavana hahmona on ollut Bruce J. Malina, jonka julkaisema teos (*The New Testament World: Insights from Cultural Anthropology* 1981, 2001) loi pohjan liikkeen jäsenten työskentelylle. Malinan mukaan UT:n maailmassa kunnia ja häpeä muodostivat arvoasetelman, jonka varaan muut kulttuuriset normit ja tavat paljolti rakentuivat. UT:n ihmisen minäkuva rakentui ensisijaisesti muiden tunnustamalle julkisivulle.¹²⁵

Voi ajatella myös ajan yleisen kärsimyskäsitteilyn rakentuvan kunnian ja häpeän vuorovaikutuskenttään. Se, mikä on häpeällistä lisää kärsimystä, kun taas kunniakas toiminta poistaa kärsimystä tai ainakin lieventää sitä. Karkeasti ilmaistuna kärsimyksen intensiteetti siis kasvoi häpeän myötä. Toki kärsimys voi olla niin fyysistä kuin psyykkistä.

¹²² Robbins 1996a, 144–145; Uro 2004, 10–13.

¹²³ Ks. Robbins 1996a, b.

¹²⁴ Elliott 2005, xix.

¹²⁵ Uro 2004, 19–20.

Vaikka kulttuuriset mallit ovat tuoneet UT:n tutkimukseen suuren määrän sosiaalitieteellistä tietoutta ja osaamista, sisältyy mallien hyödyntämiseen kuitenkin ongelmia. Malinan tapa soveltaa kulttuuriantropologiaa tuottaa helposti kaksinapaisia malleja. Lisänä voi mainita myös sen, että esimerkiksi käsitykset perheestä ja avioliitosta olivat hyvin erilaisia juutalaisessa, kreikkalaisessa ja roomalaisessa yhteiskunnassa.¹²⁶ Raamatun sosiaalista maailmaa koskevan tutkimuksen yksi keskeisimmistä keskustelun aiheista on ollut mallien käyttö. Metodikeskustelussa mallien käyttöä on kritisoitu ensinnäkin siitä, ettei termiä malli ole kyetty selittämään riittävän selvärajaisesti. Termiä on käytetty laaja-alaisesti ja yleisesti kuvaamaan lähes kaikkea tieteellistä toimintaa.¹²⁷

4.2 Sosiaalitieteen mallit raamatuntutkimuksessa

Sosiologisten ja antropologisten mallien asemasta vallitsee eksegeettien parissa varsin suuri erimielisyys. Osa tutkijoista tähdentää mallien ensisijaisuutta. Näiden tutkijoiden mukaan oikea tieteellinen metodi on se, että tutkija ensin valitsee jonkin sosiaalitieteissä laajemmin hyväksytyin mallin, jota hän sitten testaa UT:n aineistoon. Kysymys malleista ja mallien sekä teorioiden asemasta eksegeettisessä analyysissä jakoi UT:n sosiaalisesta maailmasta kiinnostuneet tutkijat jo varhain kahtia. Tutkijat ryhmittivät sosiaalihistorioitsijoihin ja sosiaalitieteilijöihin, joista kumpikin ryhmä sovelsi tutkimuksissaan sosiologiaa ja antropologiaa. Sosiaalihistorioitsijat näkivät mallien käytössä vaaroja, kun taas sosiaalitieteilijät puolustivat niitä.¹²⁸

Sosiaalihistoriallinen tutkimus hyödyntää selkeämmin perinteistä historiallis-kriittistä metodologiaa Raamatun sosiaalisen maailman tavoittamisessa. Sosiaalitieteellinen metodi nojaa vahvemmin tietoiseen sosiologisten ja antropologisten mallien käyttöön ja soveltamiseen tekstejä tutkittaessa. Kaiken kaikkiaan olisi tärkeää tiedostaa mallien ja teorioiden luonne. Huomioida minkälaiseen käyttöön hyödynnetyt sosiaalitieteelliset

¹²⁶ Uro 2004, 20–21.

¹²⁷ Ks. Malina 2001, 19–24.

¹²⁸ Uro 2004, 23–25.

mallit ovat tarkoitettut. Erääksi keskeiseksi henkilöksi viimeksi mainitussa ryhmässä voi nimetä aiemmin mainitun Bruce Malinan.¹²⁹

4.3 Kunnian ja häpeän kentät

Malina määrittelee mallin seuraavasti:

”[J]ostakin todellisen maailman objektista, tapahtumasta tai interaktiosta yksinkertaistetuksi abstraktiksi representaatioksi, jonka tarkoituksena on tutkimuskohteen ymmärtäminen, kontrollointi tai ennustaminen”.¹³⁰

Malinan määritelmää on pyritty myöhemmässä keskustelussa täsmentämään. Yleisemmin mallit ymmärretään alemman tason työvälineiksi, joiden avulla voidaan soveltaa, testata ja muokata laajempia teorioita.¹³¹ Mallien käyttö perustuu ajatukseen antropologian, sosiologian ja sosiaalipsykologian, teorioita soveltuvuudesta raamatuntutkimukseen. Ihmisten sosiaalisen käyttäytymisen katsotaan olevan siinä määrin yleispätevää, että sosiaalitieteiden mallit ja teoriat voivat olla avuksi myös UT:n tutkimuksessa.¹³² Näiden teorioiden pohjalta muodostetaan malleja, joiden avulla tarkastellaan Raamatun tekstiä tavoitteena hahmottaa tekstin taustalla vaikuttaneita sosiokulttuurisia ilmiöitä.

Mallien hyödyntäminen tutkimuksissa ohjaa kriitikkojen mielestä liiaksi Raamatun varsin hajanaista aineistoa tutkijan haluamaan suuntaan. Tällöin on vaarana, että mallien avulla täytetään aukkoja tutkittavassa aineistossa. Tähän kritiikkiin on vastattu korostamalla mallien käsitteellistä luonnetta. On kuitenkin mielestäni syytä kysyä miten päteviä tutkimustulokset kyseisellä metodilla ovat.

Mallien heuristinen luonnehdinta kuitenkin korostaa tutkimuksen testaavaa luonnetta. Tällöin mallin käyttöä on mahdollista muokata ja kehittää, jos se ei osoittaudu hyödylliseksi. Heuristiseen ja tulkinnalliseen mallinnukseen liittyy myös omat vaaransa siinä, miten tietyn mallin käyttö perustellaan. Kulttuurit ovat aina olleet moniulotteisia,

¹²⁹ Uro 2004, 24–27.

¹³⁰ Uro 2004, 23–24.

¹³¹ Uro 2004, 23–24.

¹³² Uro 2004, 10.

eivätkä nykykulttuureita tutkimalla muodostetut perusmallit kykene tyhjentävästi selittämään edes kaikkia nykyisiä kulttuuri-ilmiöitä. Mallien käytössä on tämän vuoksi tärkeää tehdä selkeä rajaus siinä, mihin ilmiöön tutkimuksessa kiinnitetään huomiota ja millä tavalla kyseistä ilmiötä tutkitaan.

4.4 Motivointi kirjeen kontekstissa

Kirjeen eräänä keskeisenä tekijänä pidetään tutkimuksessa pareneesia, kirjeen ohjeistavaa sävyä sekä pyrkimystä vaikuttaa vastaanottajiin.¹³³ 1. Pietarin kirjettä motivoinnin välineenä on tutkinut Thurén. Hän on löytänyt tutkimuksessaan kirjeestä yleisen rakenteen, jolla kirjoittaja motivoi vastaanottajiaan:

“Kun kolme suurta motivoivaa tekijää on laitettu yhteen, saadaan kattava ideologinen järjestelmä motiiveja, joita kirjoittaja käyttää suostutteluun.”¹³⁴

Thurén myös toteaa, että paraneettisen tekstin päätehtävä on motivointi.¹³⁵ 1. Pietarin kirjeestä on löydettävissä niin eksplisiittisiä kuin implisiittisiä motivointi-ilmauksia. Implisiittiset ilmaukset voivat olla esimerkiksi metaforia tai vertauksia. Psykologiset tekijät, jotka synnyttävät motivaatiota voivat olla hyvinkin yksinkertaisia. Muun muassa halu noudattaa Jumalan tahtoa, Jumalan tuomion pelko tai Jumalan tarkoituksen etsiminen. Myös kiitollisuuden ja uuden statuksen esiintuominen ja niistä muistuttaminen toimivat motivaatiota lisäävinä tekijöinä kirjeen kontekstissa (1. Piet. 1:10–12; 1:1; 2:9–10).¹³⁶ Yhteenvetona tässä yhteydessä toimii seuraava kuva Thurénin työstä.¹³⁷

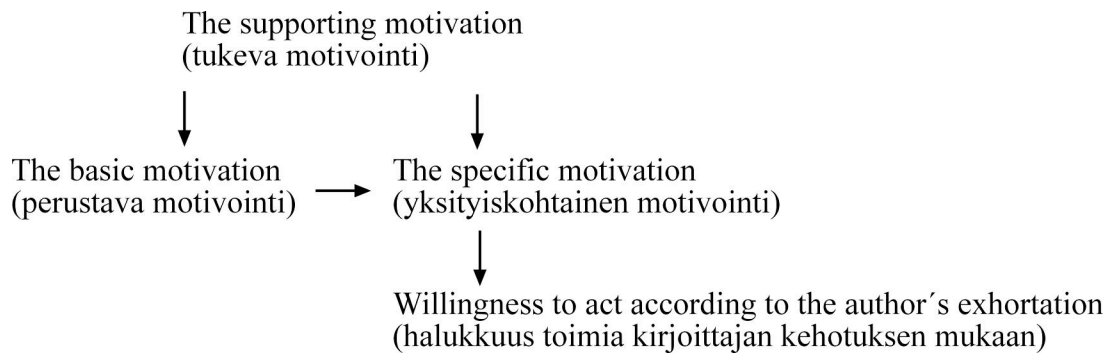
¹³³ Ks. taulukko 2.3.

¹³⁴ Thurén 1995, 220 “When the three major motivating factors are put together, we obtain a comprehensive ideological system of the motifs in the persuasion”.

¹³⁵ Thurén 1995, 226.

¹³⁶ Thurén 1995, 187–188, 191, 196, 201.

¹³⁷ Thurén 1995, 221.

Työssä en lähde käyttämään uudelleen Thurénilla metodina ollutta Toulminin mallia jo siitäkkin syystä, että motivointia on sillä keinoin tutkittu kirjeen osalta. Tämän työn keskeisinä tekijöinä ovat häpeä ja kunnia. Toiseksi keskeiseksi tekijäksi nousee motivointi. Näiden kahden eri tekijän keinoin ei kirjettä ole yhtäaikaan tutkittu, vaikkakin molemmat ovat aikaisemmassa tutkimuksessa huomioitu.

Työssä tutkin häpeän, kunnian ja kärsimyksen lisäksi motivaatiota. Motivaatiota tutkin kognitiivisena ilmiönä eri näkökulmista. E. N. Anderson on muun muassa todennut, että esimerkiksi antropologiaan liitettynä kognition, tunteiden ja motivaation tutkimus tulee lisääntymään.¹³⁸ Yhtä hyvin motivaation tutkimus osana kognitiivisen uskontotieteen kenttää voisi myös olla kasvussa. Joka tapauksessa menetelmä on uusi etenkin liitettynä Raamatun tutkimukseen, enkä ole löytänyt tutkimusta, joka olisi aiemmin keskittynyt motivaation tutkimukseen kirjetekstin yhteydessä kognitiivisten teorioiden avulla.

4.4.1 Kognitiivisten teorioiden tarjoamat mahdollisuudet osana motiivoinnin tutkimista

Kognitiivinen uskontotiede lähtee ajatuksesta jonka mukaan uskonnollisen ajattelun ja käyttäytymisen on tehnyt mahdolliseksi kehittynyt kognitiivinen kapasiteetti, joka on sama kaikilla ihmisillä ja mikä tämän vuoksi voi selittää tietyt varmasti uusiutuvat mallit uskonnollisissa kuvauksissa.¹³⁹ Saman ajatuksen jakavat myös muut ihmisen käyttäytymistä tutkivat tieteet.¹⁴⁰ Tämän oletuksen mukaan voi siis ajatella, että 1. Pietarin kirjeen syntyhistorian aikana ihmisten elämään: niin uskonnollisuuteen,

¹³⁸ Anderson 2011, 325.

¹³⁹ Pyysiäinen 2002, 1.

¹⁴⁰ Kolak 2006, 5–8.

sosiaaliseen kanssakäymiseen, pelkoihin, toiveisiin, haluihin ja valintoihin liittyvä käyttäytyminen on toiminut ainakin osittain samojen periaatteiden ja mallien mukaan kuin nykyisin. Näin ollen eri tieteenalojen mallit ja teoriat, jotka käyttävät apunaan kognitiotieteitä, ovat osin tai sellaisenaan sovellettavissa myös eksegeesiin, jonka kohteena on ensimmäisen vuosisadan aikana syntynyt teksti.

4.4.2 Kognitiivinen antropologia ja tunteet

Antropologiassa motivaatio nähdään helposti ihmisten tapana tehdä mitä kulttuuri heiltä vaatii. Kuitenkin muun muassa Leslie White (1949) on lähes kokonaisuudessaan hylännyt mainitun ajatuksen. Teoriat motivaatiosta ovat olleet hitaita muodostumaan. Nykyinen antropologia keskittyy yksityisen ihmisen haluihin ja toiveisiin tai rakenteelliseen paineeseen – valtaan ihmisten yllä.¹⁴¹

Tunteista on puhuttu paremminkin osana ajattelemista kuin osana motivointijärjestelmää. Kuitenkin tunteet ovat mukana (sisäänrakennettuna) jokaisella tasolla kohti päämäärää, jonka ihminen asettaa ja itselleen motivoi. Tunteet tarjoavat jopa suoran motivaattorin – selvimmin silloin, kun raaka pelko pakottaa meidät juoksemaan leijonaa pakoon, mutta myös silloin kun rakkaus sokaisee meidät tai yksinäisyys pakottaa etsimään seuraa.¹⁴²

Tunteet ja perustavat biologiset halut toimivat korkeimpina motivaattoreina. Kuitenkin tunteet, persoonallisuus ja itsetunto ovat jollakin tasolla kulttuurillisesti rakennettuja, kuin myös kognitio.¹⁴³

4.4.3 Oppimismotivaatioteoriat

Teoriat ja empiiriset kokeet koskien motivaation, tunteen ja kognition keskinäistä suhdetta omaavat pitkän tradition kasvatustieteissä ja kasvatus-psykologiassa. Useimmat teoriat koskien oppimismotivaatiota on sijoitettu kognitiiviseen kehykseen keskittyen opiskelijoiden ajatuksiin, käsityksiin ja uskomuksiin.¹⁴⁴ Lisäksi eräänä aiheena on

¹⁴¹ Anderson 2011, 322.

¹⁴² Anderson 2011, 323.

¹⁴³ Anderson 2011, 324.

¹⁴⁴ Hidi, Renninger, Krapp 2004, 89–90 (achievement goal theory, task value theory, self-efficacy theory).

tutkittu myös mielenkiintoa ja kiinnostusta, joiden avulla on paremmin alettu ymmärtää myös toiminnallisia yhteyksiä motivaation, oppimisen ja tunteiden välillä.¹⁴⁵

4.4.4 Affekti-tunneteoriat

Stoalaiset filosofit väittivät, että tunteet ovat epäluotettava ja yliherkkä tiedon lähde.¹⁴⁶ Damasio (2001) on taasen todennut tuntemusten ja tunteiden olevan monimutkaisia mielentiloja, jotka johtuvat tunnetiloista. Tai kuten Marleau-Ponty (1968) on asian ilmaissut: Tunteet ovat omakohtaista, biologista palautetta, jota saamme vastaanottaa lihastamme.¹⁴⁷

Affekti-tunteet ovat laadullisesti poikkeava, epigeneettisesti kasvava, toiminnallinen järjestelmä, jonka tehtävä on arvioida tunteita tunteiden läpi. Affektit arvioivat meneillään olevia kokemuksia ja elimistön sen hetkistä tilaa hyvänä tai pahana, viehättävänä tai inhottavana, positiivisena tai negatiivisena ja sen jälkeen informoivat ihmisen salattua itseä aivoissa näistä arvioista. Tämä käynnistää automaattisesti käsittelyn ja tehtävän tilan, joka valmistaa kehon reaktioita ja ennakkoasennetta sekä käyttäytymistä. Tämä erityinen toimintatapa johtuu affekteista, kun ne kohtaavat elimistön (pelko johtaa kohti pakoa, viha kohti tappelua, rakkaus kohti fyysistä kontaktia).¹⁴⁸

Motiivit, elimistön näkökulmasta, ilmaisevat affektiivisiä tavoitteita, jotka ovat tarpeeksi voimakkaita vaikuttaakseen toiminnan tai toimintatavan valintaan. Nämä muodostavat peruskehikon henkilön täällä-ja-nyt-motivaatiolle. Motiivit voivat olla voimakkaita ja yhä epäselviä objekteistaan, jotka niitä miellyttävät.¹⁴⁹

Tunteet, jotka vaikuttavat ihmiseen läpi elämän, ovat moninaisia. Erään näkökulman tähän tarjoaa Csikszentmihalyihin teoria virtauksesta / noususta.¹⁵⁰ Hänen mukaansa

¹⁴⁵ Hidi, Renninger, Krapp 2004, 105.

¹⁴⁶ Brackett et Al. 2004, 175.

¹⁴⁷ Pascual-Leone and Johnson 2004, 201.

¹⁴⁸ Pascual-Leone and Johnson 2004, 201.

¹⁴⁹ Pascual-Leone and Johnson 2004, 203–204.

¹⁵⁰ Flow-tilasta lisää ks. Veijola 2009, 317 (Veijola lainaa Csikszentmihalyihia: ”flow-hetket ovat optimaalisia onnen ja luovuuden tiloja sekä tuottavat suurta mielihyvää”).

ihmisen kokiessa flow-tilan, esimerkiksi kilpailussa, palkintona toimivat kilpailun jännitys ja haaste. Kilpailija ei niinkään hae ulkoista palkintoa. Csikszentmihalyihin teoria laadittiin määrittämään ominaisuuksia, jotka liittyvät sisäiseen motivointiin ja sisäiseen palkitsemiseen.¹⁵¹

4.5 Johtopäätökset

Mallin muodostaminen on tutkijan tehtävä. Mallin käyttö sosiaali-tieteellisessä raamatuntutkimuksessa rajaa ja kohdentaa tutkimuskysymystä sekä ohjaa tutkittavan aineiston tulkintaa. Toisin sanoen malli ja tutkimuskysymys ovat sidoksissa toisiinsa. Mallin muodostamiseen vaikuttaa se, onko tavoitteena tarkastella tekstiä yleisellä kulttuurisella tasolla vai kiinnittää huomiota tarkkaan aiheeseen. Malli sisältää taustaoletuksen, jonka pohjalta tekstiä tutkitaan. Täten tutkittava teksti vaikuttaa osaltaan mallin muodostukseen. Ihanne on, että malli ja tutkimuskysymys ovat sopivia aineistoon nähden.

Tässä tutkimuksessa tarkoitukseni on hyödyntää kahta eri lähestymistapaa. Ensimmäisenä käyn läpi yleisiä ensimmäisen vuosisadan arvoja, joista keskeisiä tässä työssä ovat kunnia ja häpeä. Kunnia ja häpeä vaikuttavat muun muassa sosiaalisiin vuorovaikutustilanteisiin ja ryhmien ja yhteisöjen muodostumiseen. Toiseksi käytän apuna kognitiotieteiden teorioita, joiden yhdistävänä tekijänä on motivointi. Kognitiotieteiden avulla pyrin hahmottelemaan kirjeessä keskeisenä tekijänä olevaa motivoinnin teemaa. Näistä kahdesta ääripäästä rakennan seuraavassa luvussa mallin, jonka avulla tutkin kärsimystä lukujen kolme ja viisi materiaalia hyödyntäen.

5. KÄRSIMYS KUNNIAN JA HÄPEÄN MUOTONA 1. PIETARIN KIRJEESSÄ

Sosiaalitieteellinen tutkimus on mahdollista nähdä laajana kokonaisuutena erilaisia sosiologisia ja antropologisia lähestymistapoja. Tässä luvussa luon synteessin sosiaalitieteen ja kognitiotieteen kesken. Lisäksi esittelen 1. Pietarin kirjeen aikana

¹⁵¹ Charness, Tuffiash, Jastrzembski 2004, 301.

vallinnutta kunnian- ja häpeän kulttuuria, rakennan ja hyödynnän mallia ja tarkastelen kahta aikaisemman tutkimuksen kannalta hankalaksi muodostunutta kohtaa (4:1b ja 4:12).

5.1 Kunnian ja häpeän kulttuuri

Kunnia ja häpeä olivat ratkaisevia arvoja jo VT:n esiintuomien ihmisten elämässä, mutta sitä ne olivat myös UT:n kuvaamien ihmisten ja heidän yhteisönsä elämässä. Kirjeessä esiin tulevat kunnian ja häpeän kentät menevät osin päällekkäin kirjeessä esiintyvän kärsimystematiikan kanssa. Kärsimys, joka kirjeessä mainitaan, liittyy Campbellin mukaan häpeään, jota sosiaalinen erottelu aiheuttaa.¹⁵²

Bechtler huomauttaa, että kirjeestä puuttuvat muun muassa termit, jotka kuvaisivat kärsimyksen syyksi vainot: *διωγμός* ja *θλῆψις* ja termi *κατηγορία*, joka kuvaa syyttämistä ja syytöstä. Yhteisön kärsimys on paremminkin kuvattu hyvin yleisillä termeillä.¹⁵³ Milloin kirje kuvaa kärsimystä ja sen luonnetta tarkemmin käyttää se sanastoa, joka on tyypillistä herjaavalle ja syyttävälle puheelle.¹⁵⁴ Bechtlerin mukaan jälkimmäisen ryhmän sanasto selvästi osoittaa, että ympäröivä yhteiskunta solvaavat kristittyjä sanallisesti.¹⁵⁵ Bechtlerin näkemys sanallisesta solvauksesta on saanut kannatusta aiemmassa tutkimuksessa.¹⁵⁶

Malinan mukaan ryhmät muodostivat ensimmäisellä ja toisella vuosisadalla keskeisen vaikuttamisen ja olemisen tilan. Ihmiset toimivat ryhmänä ja ryhmissä.¹⁵⁷ Pääsääntöisesti henkilö ei ajatellut itseään yksilönä, joka toimii yksin riippumatta siitä, mitä toiset sanovat ja ajattelevat. Pikemminkin henkilö oli aina tietoinen muiden odotuksista, varsinkin merkittävien toisten odotuksista, ja pyrki vastaamaan näitä odotuksia.¹⁵⁸ Voikin todeta, että individualismin korvasi paremmin voimakas kollektiivisuus. Ihmiset tarvitsivat toisia ihmisiä määritelläkseen itsensä ja paikkansa

¹⁵² Campbell 1998, 34–33.

¹⁵³ Ks. Bechtler 1998, 87 (Πάσχω, Παθήματα, ὑποφέρειν λύπας, Λυπηθῆναι ποικίλοις πειρασμοῖς, ἢ πύρωσις πρὸς πειρασμόν).

¹⁵⁴ Ks. Bechtler 1998, 87 (ἐπιδράζω, Καταλαλέω, ὀνειδίζω, Αἰτεῖν λόγον, Βλασφημέω).

¹⁵⁵ Bechtler 1998, 87.

¹⁵⁶ Mm. Selwyn 1952; ks. myös kappale 2 tutkimushistoria.

¹⁵⁷ Malina 2001, 62.

¹⁵⁸ Malina 2001, 75.

yhteiskunnassa.¹⁵⁹ Kaikki mielenkiinnon kohteet, syyt ja kannat johtuivat kulttuurin sisällä jaetuista stereotypioista. Nämä stereotypiat muodostuivat kunkin ryhmän piirteistä ja käytöksestä.¹⁶⁰

Näin ollen ryhmän sisäinen valta tai ulkopuolelta tuleva vallan käyttö saattoi muodostua ongelmaksi. Tässä mielessä valta on merkittävä symboli. Voimalla puolestaan tarkoitettiin sosiaalista arvostusta, joka syntyi henkilön kyvystä kontrolloida toisten käyttäytymistä piilotetun voiman avulla. Ihmiset tunnistavat henkilön voiman koska he aistivat voiman läsnäolon, etenkin silloin jos tuli suhtautua vastahakoisesti vallan ylläpitäjään.¹⁶¹

Mikäli henkilö oli halukas valitsemaan kivun ja nöyryytyksen, voiko se tuoda hänelle voimaa ja kunniaa? Miten itse aiheutettu kärsimys voi tuottaa voimaa ja itsensä nöyryyttäminen kunniaa? Itse aiheutetun kivun ja vapaasti valitun kärsimyksen kestäminen on kestävyyttä vallan seuraamuksesta. Kivun kestäminen merkitsee, ettei pelkää valtaa, että on immuuni vallalle, ja että valtaa pitävillä ei ole vaikutusta kyseiseen henkilöön. Koska vallanpitäjillä on yleensä parempi asema yhteiskunnassa, on vapaasti valittu kärsimys väite paremmuudesta, jopa väite parempiosaisten valtaa kohtaan.¹⁶²

Itsensä nöyryyttämisen kestäminen on myös niiden seuraamusten kestämistä, joita ihmiset, joilla on valta, voivat henkilölle tehdä. Yhteiskunnan vahvimmat voivat saattaa ihmisen häpeään ja nöyryyttää häntä. Itsensä nöyryyttämisen kestäminen on merkinä siitä, ettei henkilö pelkää näitä joukon voimakkaimpia.¹⁶³

Kärsimys ei ollut vain yksilön ongelma, vaan se aiheutti vaaran koko ryhmälle. Ongelmat ulkopuolisten kanssa olivat usein uhka koko ryhmän yhteenkuuluvuudelle.¹⁶⁴ Tämän näkökulman kautta on ymmärrettävää, että ryhmän yhteenkuuluvuutta tuli jollain tapaa kasvattaa. Vieras yhteiskunta voi oletetusti vastustaa uuden uskonnon edustajia

¹⁵⁹ Malina 2001, 62.

¹⁶⁰ Malina 2001, 75.

¹⁶¹ Malina 1998, 170.

¹⁶² Malina 1998, 171.

¹⁶³ Malina 1998, 171.

¹⁶⁴ Elliott 2005, 101.

yhtäläillä, kun vastusti Kristusta. Kristillinen yhteisö toimi vaihtoehtoisena yhteiskuntana sen jäsenille.¹⁶⁵

5.1.1 Jae 4:1b ja ὀπλίσασθε

Luvun neljä, jakeet 1–2, kuten ne on yhdistetty KR-92:ssa osoittautuvat mielenkiintoiseksi kirjeen kärsimystematiikan kannalta. Erityisesti jae yksi ja sen loppuosa ovat kiinnostavia.¹⁶⁶ KR-92 kääntää kohdan seuraavasti:

Kun siis *Kristus on ruumiissaan kärsinyt, niin olkaa tekin valmiita kärsimään*, jotta eläisitte jäljellä olevan maallisen elämänne Jumalan tahdon mukaisesti ettekä ihmisten himoja seuraten. Sillä se, *joka on ruumiissaan kärsinyt, on luopunut synnistä*. (4:1–2)

4:1b Χριστοῦ οὖν παθόντος σαρκί και ὑμεῖς τήν αὐτήν ἔννοιαν ὀπλίσασθε ὅτι ὁ παθῶν σαρκί πέπνται ἁμαρτίας

Thurén esittelee ensimmäiseksi yksinkertaisen mallin kohdasta 1. Piet. 4:1–2 (kuva 5.1.2). Epäselväksi kuitenkin jää, olettaako kirjoittaja vastaanottajien kärsivän vai kannustaako hän vastaanottajia olemaan valmiina kärsimään.¹⁶⁷ Kausaalisuutta merkkäava ὅτι-konjunktio on semanttisessa mielessä melko mutkaton. 1. Pietarin kirje sisältää kaksitoista kausaalista ὅτι-konjunktioita, jotka aloittavat motivointilausekkeen. Kahdessa kohden tulkinta on ongelmallista (1:12 ja 4:1).¹⁶⁸ Kelly (1969) väittää kausaalisen merkityksen olevan poikkeuksellinen, koska kohdassa viitataan Kristukseen. Suurin osa tutkijoista hylkää kuitenkin tämän tulkinnan, koska on olemassa monia hyviä vaihtoehtotulkintoja.¹⁶⁹

Kuva 5.1.2

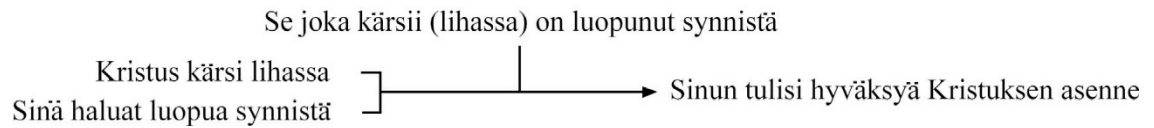
¹⁶⁵ Jobs 2005, 45.

¹⁶⁶ Thurén huomauttaa, että juuri ensimmäinen jae on aiheuttanut ongelmia tulkinnassa. On jäänyt epäselväksi mitä tarkoitetaan Kristuksen asenteella, ja antaako ὅτι- ilmaus syyn (because...) vai selityksen (namely that...); näin ollen mikä on tämän ilmauksen tarkoitus ja merkitys (Thurén 1995, 165.) Myös Bechtler toteaa tulkinnan vaikeuden kohdasta τήν αὐτήν ἔννοιαν alkaen. Bechtler huomauttaa, että etenkin τήν αὐτήν ἔννοιαν merkitys, ὅτι merkitys ja se, mihin ὁ παθῶν viittaa, ovat ongelmallisia (Bechtler 1998, 196).

¹⁶⁷ Thurén 1995, 166.

¹⁶⁸ Thurén 1995, 66–67.

¹⁶⁹ Thurén 1995, 66–67 (vaihtoehtotulkinnoista ks. n. 34).

Ensimmäiseksi huomio kohdistuu sanaan ”valmiita”, joka on käänös kreikankielen sanasta ὀπλίσασθε (ὀπλίζω). Perusmerkitykseltään sana on valmistaa, mutta sanaa käytetään myös sotilaista puhuttaessa merkityksessä: varustaa aseilla. Mediumin ja passiivin muotojen merkitys voi olla myös varautua ja valmistua (esimerkiksi tanssimaan). Sana löytyy vain vertauskuvallisessa tarkoituksessa UT:sta (1. Piet. 4:1), joka voidaan kääntää myös muotoon: ”Aseistakaa itsenne samalla asenteella”.¹⁷⁰

Myös käänökset ”Valmistakaa itsenne samalla näyllä” tai ”olkaa valmiina samalla ymmärryksellä varustettuna” ovat relevantteja.¹⁷¹ Kehotus sisältää selvästi sotilaallisen metaforan. Samantyylinen ajatusmaailma on havaittavissa kohdasta 1:13 (vyöttäytykää) olkaa henkisesti valmiina toimintaan.¹⁷² Myös kohdasta 2:11 löytyy sotilaallista sanastoa (sotivat sielua vastaan).

Kohdan 4:1b kanssa samanlaista opetusta sisältää Henokin kirjan luku 67, jossa mainitaan ruumiillisen kärsimyksen puhdistava vaikutus.¹⁷³ Rabbiininen kirjallisuus esittelee myös ajatuksen kärsimyksen, sairauden ja kuoleman sovittavasta sekä hyvittävästä luonteesta. Selwyn mainitsee, että kärsimyksen nähtiin usein kovettavan ja katkeroittavan miehiä, mikä tekee heistä kestäviä pahaa vastaan.¹⁷⁴ Bechtlerin mukaan kohta τὴν αὐτὴν ἔννοιαν tulee ymmärtää mahdollisimman yksinkertaisesti, kirjallisessa merkityksessä. Mahdollisia käänöksiä olisivat näin ollen ”samalla näkemysellä” tai ”samalla ajatuksella”.¹⁷⁵

¹⁷⁰ TDNT 1983 V, 294–295.

¹⁷¹ GELNT 1993, 684.

¹⁷² Ramsey 1988, 225.

¹⁷³ Myös kappaleessa 3.2.2 toin esiin aiemman tutkimuksen löytämiä yhtäläisyyksiä 1.Pietarin kirjeen ja Henokin kirjan välillä.

¹⁷⁴ Selwyn 1952, 209.

¹⁷⁵ Bechtler 1998, 196–197.

5.1.2 Jae 4:12 ja πυρώσει

12 Rakkaat ystävät, älkää oudoksuko sitä tulta ja hehkua, jossa teitä koetellaan, ikään kuin teille tapahtuisi jotakin outoa. 13 Ploitkaa päinvastoin sitä enemmän, mitä enemmän pääsette osallisiksi Kristuksen kärsimyksistä, jotta saisitte iloita ja riemuita myös silloin, kun hänen kirkkautensa ilmestyy. (KR-92 / 1. Piet. 4:12–13)

12 Ἀγαπητοί, μὴ ζενίζεσθε τῆ ἐν ὑμῶν πυρώσει πρὸς πειρασμὸν ὑμῶν γινομένη ὡς ζένου ὑμῶν συμβαίνοντος, 13 ἀλλὰ καθὼ κοινωνεῖτε τοῖς τοῦ Χριστοῦ παθήμασιν χαίρετε, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῆτε ἀγαλλιώμενοι.

Jakeen 4:12 πυρώσει (πύρωσις) voidaan kääntää usealla tavalla: muun muassa tulinen, tulesa palava, palava ja tulelle altistuminen (leipoessa). Eräänä vaihtoehtona on myös ”tulella testaaminen”. Viimeinen vaihtoehto voi viitata alun 1:6–7 jakeisiin, jossa kullan koettelua tulesa verrataan uskon koetteluun vaikeuksien keskellä. Tuli merkitsi juutalaisille myös lopunaikojen odotusta ja on mahdollista, että tämä on yksi syy miksi verbiä πυρώσει on käytetty tässä yhteydessä.¹⁷⁶ Puhdistaminen tulella on aihe, joka on lainattu VT:sta.¹⁷⁷

Kärsimysten ei välttämättä nähty olevan mitään uutta ja näin ollen vastaanottajien ei tulisi ihmetellä niitä. Kun kirjeen kohdat 1:6–7, 4:1b ja 4:12 yhdistetään, voi todeta, että kirje yksiselitteisesti kutsuu vastaanottajiaan kärsimään tulesa palamisen tavoin (πύρωσις), jonka tarkoituksena on koetella heitä (πρὸς πειρασμὸν ὑμῶν). Vaikka kirje kohdissa 1:6–7 ja 4:1b käsittelee kärsimistä testinä niin kohdassa 4:13 kirje luo kärsimyksen järkipärisen syyn. Kyseessä olevassa kohdassa vastaanottajat ovat kutsuttu iloitsemaan siitä, että saavat jakaa Kristuksen kärsimykset ja näin ollen iloita myös tulevaisuudessa kun Kristus ilmestyy kirkkaudessaan. Vastaanottajien ei pelkästään tarvitse tyytyä jakamaan Kristuksen kärsimyksiä, vaan he saavat myös osallistua Kristuksen kärsimyksen.¹⁷⁸

¹⁷⁶ Ks. Selwyn 1952, 221.

¹⁷⁷ Campbell 1998, 47–48.

¹⁷⁸ Bechtler 1998, 199 (Bechtler tulkitsee verbin χαίρετε imperatiivina).

Mikäli kirjoittaja kehottaa vastaanottajia olemaan sitkeitä tai valmiita kärsimään, perustelu testillä tarjoaa hyvän motivoinnin (kuva 5.1.3). Käskiessään vastaanottajia riemuitsemaan, jotta he saisivat jotain, kuulostaa epänormaalilta. Vaihtoehtoinen tapa on tulkita kirjoittajan kehottavan vastaanottajia riemuitsemaan jo nyt, koska he saavat myös iloita, kun Kristus ilmestyy.¹⁷⁹ Kaikesta huolimatta jäljelle jää vähintään kaksi mahdollisuutta tulkita kyseinen kohta: ”olkaa valmiina kärsimään saadaksenne pelastuksen” tai ”iloitkaa kärsimyksistä, sillä te saavutatte pelastuksen”.¹⁸⁰

Kuva 5.1.3

Kärsiminen merkitsee testiä → Testin kestäminen johtaa kunniaan → Ilo testin aikana merkitsee testin kestämistä → Ne jotka iloitsevat kärsimyksessä iloitsevat myös silloin, kun Kristus ilmestyy.

5.2 Kysymys mallista

Malina toteaa tieteellisen metodin rakentuvan seuraavista osista: (1) Esitä malli, teoria tai paradigma; (2) kokeile mallia ‘todellista maailmaa’ vastaan, johon se liittyy; (3) muuntele mallia suhteessa testin tulokseen vähentäen ulkopuolisia virheitä havaitsemalla aukkoja tai virheitä tehtävässä. Tämä menetelmä estää törmäämstä kahdenlaisiin ongelmiin: pintapuolisuuteen ja epätarkkuuteen. Mallit ovat kuitenkin ennen kaikkea oletuksia, jotka antavat tietyn näkökulman. Mallit voidaan ainoastaan perustella eli kaiken tiedon tulee helposti sopia oletettuun malliin ja kaikkien tulee voida tarkistaa ne.¹⁸¹

Seuraavassa kappaleessa esiteltävä malli on paremminkin yhteenveto aikaisempien kappaleiden esiintuomista asioista. Malli rakentuu useampaan tasoon, jotka kuitenkin tukeutuvat toisiinsa. Lähtökohtana on aikaisempaan tutkimukseen perustuvat tiedot 1. Pietarin kirjeen kirjoittajasta, vastaanottajista, ajoituksesta, lähdepohjasta ja kulttuurista. Oletuksena mallin taustalla on kirjeen kirjoittajan tarkoitus vaikuttaa vastaanottajiin.

¹⁷⁹ Thurén 1995, 172–173.

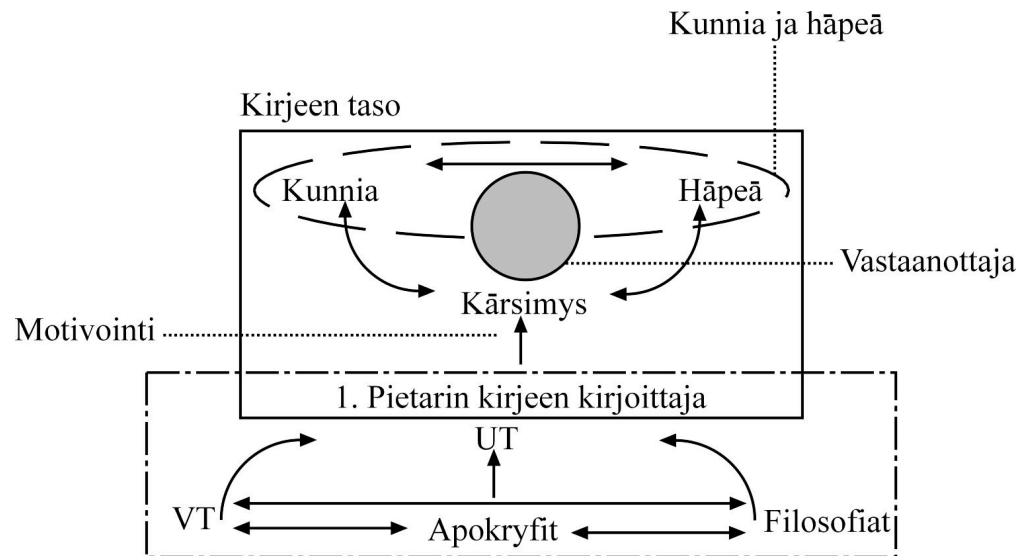
¹⁸⁰ Thurén 1995, 174.

¹⁸¹ Malina 2001, 18 (ks. luku 4.3 tämä työ).

Kirjeen ohjeistava sävy (parenesi) ja motivointi on kuitenkin erotettava toisistaan ainakin tietyllä tasolla, vaikka ne voivat liittyä toisiinsa.

Toisena oletuksena on, että kirjoittaja hyödyntää kunnian ja häpeän arvoja motivoitakseen vastaanottajia tehokkaasti. Motivointiin kirjoittaja hyödyntää myös kirjeessä esillä olevaa kärsimysteemaa, sekä VT:n, UT:n ja eri filosofioiden tarjoamia näkemyksiä kärsimyksestä ja sen luonteesta sekä syistä.

5.2.1 Malli ja sen käyttö tässä työssä

Mallin ennakko-oletukset:

1. Kirjeen kirjoittajan pyrkimys vaikuttaa vastaanottajiin.¹⁸²
2. Kirjoittaja olettaa vastaanottajien kärsivän.¹⁸³

¹⁸² Ks. kappaleet 2.3 ja 4.4.

¹⁸³ Ks. kappale 2., erityisesti 2.3.

3. Kunnia ja häpeä ovat kirjeen kontekstissa keskeisiä arvoja, jotka ohjaavat muun muassa sosiaalista käyttäytymistä ja vuorovaikutusta.
4. Motivointi liittyy keskeisesti kunnian ja häpeän arvoihin ja kirjoittaja tiedostaa tämän.

Mallissa kunnia ja häpeä muodostavat parin, jonka avulla pyrin selvittämään kirjoittajan käyttämää motivoinnin teemaa, jonka muun muassa Thurén on tuonut esiin kirjeestä. Motivoinnin avulla kirjoittaja pyrkii tuomaan sanomansa mahdollisimman perustellusti esiin. Tutkimushypoteesiksi muodostuu näin ollen seuraava: kirjoittaja motivoi vastaanottajia kunnian ja häpeän kenttiä hyödyntäen kestävästi kärsimystä. Tutkimuksessa käsittelen kärsimystä yhtenä arvona häpeän, kunnian ja kärsimyksen kolmikentässä.¹⁸⁴ Seuraavaksi esittelen mallin sisältämät osat.

Kunnia ja häpeä: Ensimmäisen vuosisadan ihmiset olivat kiinnostuneita heidän kunnialuokituksestaan. Ihmisen status perustui toisen ihmisen sosiaalisen identiteetin tunnistamiseen. Ihmisen paikka yhteisössä riippui kunnialuokituksesta. Yhteisön jäsenen kunnia saattoi nousta tai laskea yhteisön sisällä. Henkilöllä saattoi olla ansaittua kunniaa tai hän saattoi myös hankkia sitä.¹⁸⁵

Mies, joka tiesi miten ylläpitää ja saavuttaa sekä nostaa omaa kunnialuokitustaan oli kunniakas ja hyvä. Samoin oli myös nainen joka, omistautui miehelleen ja perheelleen sekä osasi kasvattaa lapsia ja suojata perheen kunnian.¹⁸⁶ Koska tuon ajan yhteiskunnassa ei vallinnut individualismi, vaan pikemminkin kollektiivisuus oli tärkeää ylläpitää yhteisön kunniaa. Sosiaaliset ryhmillä kuten perheellä, naapurustolla, kylällä tai seudulla oli hallussaan kollektiivista kunniaa, johon jäsenet kuuluivat.¹⁸⁷ Kunnian

¹⁸⁴ Häpeä, kunnia ja kärsimys voidaan nähdä myös tunteen lopputuloksena. Ihmisen perustunteet ovat viha, kunnioitus, halveksunta, inho, kiusaantuneisuus, kiihtymys, pelko, syyllisyys, mielenkiinto, surullisuus, häpeä ja hämmästys (Ekman 1992, 193). Nämä tunteet voivat aiheuttaa kärsimystä, mikäli yhteiskuntaa säätelevät tietyt normit ja arvot. Mikäli esim. häpeä on arvona huono, aiheuttaa häpeän tunne kärsimystä.

¹⁸⁵ Malina 2001, 31–32.

¹⁸⁶ Malina 2001, 58.

¹⁸⁷ Malina 2001, 43.

liittäminen nimenomaan naisen käyttäytymiseen on piirre, joka on syvällä UT:n ajan kulttuurissa ja maailmankuvassa.¹⁸⁸

Kunniaa oli erityyppistä. Ansaittu kunnia oli kunniaa, joka tuli esimerkiksi syntymällä kunniakkaaseen perheeseen. Ihminen ei tehnyt mitään saavuttaakseen ansaittua kunniaa. Toisin oli hankitun kunnian kanssa, joka kertyi tai väheni vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Kunnian oletettiin myös kuuluvan sukulaissuhteisiin. Henkilö voi näin ollen aina luottaa sukulaisiinsa ja perheeseensä.¹⁸⁹

Kärsimys: Tutkimuksen parissa vallitsee epäselvyys siitä, millaista kärsimystä vastaanottajat joutuivat todellisuudessa kokemaan. Enemmistö on sanallisen kärsimyksen kannalla. Kärsimys syntyy, kun vastaanottajan kunnia joutuu kyseenalaiseksi uuden uskonnon kohdatessa vastustusta ulkopuoliselta ryhmältä.¹⁹⁰

Motivointi: Kirjeen kirjoittaja pyrkii antamaan vastaanottajille ohjeita (pareneesi), joilla selvitä uudessa tilanteessa. Motivoinnilla hän yrittää vakuuttaa vastaanottajat, jotta he noudattaisivat kirjoittajan kehotuksia.¹⁹¹

Vastaanottaja: Henkilö tai ryhmä, jolle kirjoittaja on osoittanut kirjeen. Yleinen mielipide on, että vastaanottajat ovat olleet niin pakanoita kuin juutalaisia ja että kirje on tarkoitettu laajalle vastaanottajaryhmälle. Vastaanottajat ovat joutuneet sanallisen vainon ja herjan kohteeksi. Heihin on jopa käyty käsiksi. Verbaalinen ja jopa fyysinen vastarinta aiheuttaa uhan vastaanottajien kunnialle ja tuottaa heille kärsimystä.¹⁹²

Tavoite: Kirjeen kirjoittaja pyrkii vakuuttamaan vastaanottajat. Koska kirjoittaja ei tunne vastaanottajiaan, hänen täytyy kuvitella vastaanottajien tilanne useasta eri näkökulmasta käsin.¹⁹³ Kirjoittaja on voinut tietää vastaanottajien olevan vaikeuksissa, koska heidän edustamansa uskonto ja ympärillä oleva kulttuuri sekä sen edustajat eivät tulleet toimeen

¹⁸⁸ Uro 2004, 21.

¹⁸⁹ Malina 2001, 32–36.

¹⁹⁰ Ks. kappeleet 2.2.1 ja 2.2.5.

¹⁹¹ Ks. kappale 4.4 Thurén.

¹⁹² Ks. kappeleet 1.3.3 ja 2.2.

¹⁹³ Tästä tarkemmin mm. Thurén 1990. Ks. myös kappale 2.2.4.

keskenään. Vastaanottajat eivät tienneet tulisiko heidän pitää yllä omaa uskoaan vai sulautua valtavirtaan (ympäröivä yhteiskunta).¹⁹⁴

Kirjoittaja jakoi mitä suurimmalla todennäköisyydellä yhteiset Välimeren alueen arvot ja normit vastaanottajien kanssa.¹⁹⁵ Retoriset taidot, historian ja kirjoitusten tuntemus antoivat kirjoittajalle mahdollisuuden hyödyntää laajaa materiaalia, jolla saisi motivoinnista tehokkaan. Lisää tehokkuutta motivoinnille tuo sen painottuminen kunnian ja häpeän sekä kärsimystematiikan ympärille. Kirjoittaja voi myös asettaa itsensä ja vastaanottajat Jeesuksen rooliin – marttyyriksi uskonsa ja yhteisönsä puolesta – ja saa näin aikaan sen, että kärsimyksestä tulee tarkoituksellinen eli kunniakas.¹⁹⁶

5.2.2 Kritiikkiä mallista

Sosiaalitieteellisen mallin kritiikkiä ja sen heikkouksia käsittelin luvussa 4. On kuitenkin syytä vielä erikseen pohtia esittämäni mallin toimivuutta, kun siihen yhdistetään motivoinnin teema ja lähestymistavaksi kognitiiviset teoriat raamatuntutkimuksen ulkopuolelta.

Mallin esittelyn yhteydessä luetteloin mallin ennako-oletukset. Kun mallia rakennetaan, tutkijalla on mielessään tietyt skeemat. Nämä eivät kuitenkaan välttämättä vastaa sitä todellisuutta, joka tutkimuksessa tulee esiin ja joka pätee historiaan tutkittavassa kohteessa. Näin ollen skeemat on syytä tuoda esiin mallin esittelyn yhteydessä. Kun tutkijan ennako-oletuksia vertaa malliin ja esiin tuotavaan tutkimusaineistoon, voidaan ennako-oletukset tarkistaa, hyväksyä tai hylätä.

Mallit ovat kuitenkin ennen kaikkea oletuksia, jotka antavat tietyn näkökulman. Mallit voidaan ainoastaan perustella eli kaiken tiedon tulee helposti sopia oletettuun malliin ja kaikkien tulee voida tarkistaa ne.¹⁹⁷

¹⁹⁴ Aiheesta tarkemmin Elliot 1981; Balch 1981, 1986. Ks. kappale 2.2.3.

¹⁹⁵ Ks. Malina 2001. Ks. kappale 5.1.

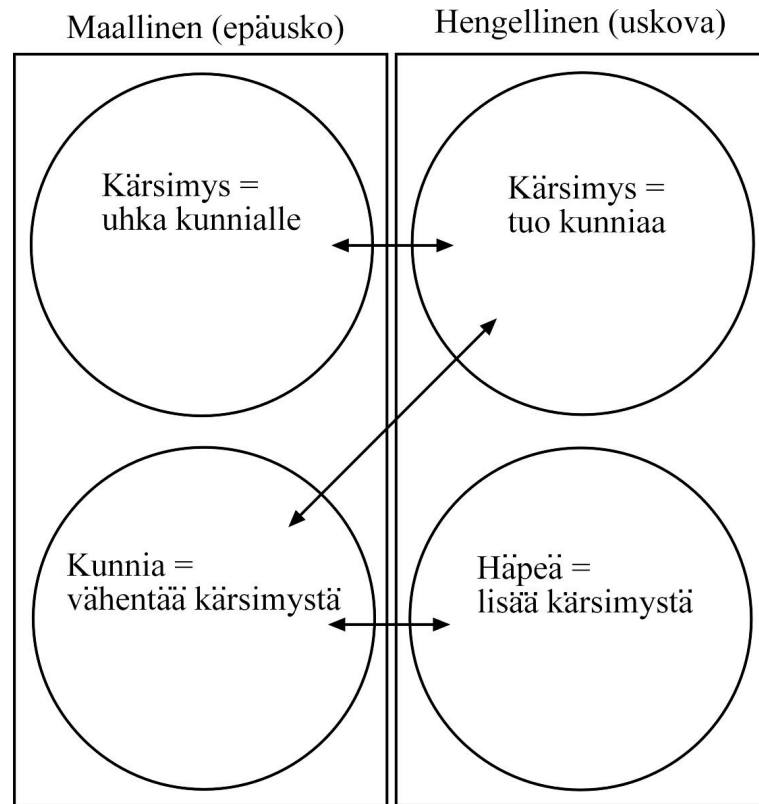
¹⁹⁶ Ks. kappale 3.2.

¹⁹⁷ Malina 2001, 18 (ks. luku 4.2.1 tämä työ).

Kognitiivisten teorioiden tuominen malliin ja niiden soveltaminen tapahtuu oikeastaan vasta yhteenvedossa kappaleessa kuusi, jossa pyrin kokoamaan yhteen työn kokonaisuudessaan ottamalla huomioon kaikki tämän työn osa-alueet. Koska kognitiiviset teoriat ovat antropologian, oppimistieteiden ja tunneteorioiden kokoelma, on lähestymistapa niiden osalta lähinnä katsauksenomainen. Teoriat tarjoavat lähinnä uusia näkökulmia kirjeen motivoinnin teemaan osana kärsimyksen, kunnian ja häpeän kolmikenttää. Kriittisyyttä on syytä korostaa siitakin syystä, että työssä käsitteelin kognitioon liittyviä teorioita varsin suppeasti.

6. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Kirjeessä ilmenevää kärsimystematiikka on mielestäni relevanttia lähestyä aluksi seuraavan yksinkertaistetun paradoksin kautta. Alla olevaan kuvaan olen koonnut kärsimyksen, kunnian ja häpeän kolmikentän, joka on keskeinen osa kirjettä ja sen tulkintaa. Kuva on jaettu kahteen osaan: maallinen (epäusko) ja hengellinen (usko). Nuolet osoittavat ristiriitaa, joka kunnian ja häpeän suhteen syntyy, kun niitä tarkastelee yhdessä kirjeen kärsimystematiikan kanssa.

Kirjeen kirjoittaja ja vastaanottajat ovat jakaneet maallisessa mielessä (kulttuurin tasolla) samat arvot. Kuten on tullut ilmi, kärsimys on voinut olla ajan kulttuurissa hyvinkin yleistä, eikä se välttämättä ole merkinnyt uhkaa kunnialle kaikissa olosuhteissa. Kärsimys on nähty muun muassa kasvattavana, kuuliaisuutta lisäävänä ja testinä. Aiempi tutkimus on maininnut kärsimyksen syyksi muun muassa verbaliset hyökkäykset kirjeen vastaanottajia kohtaan. Nämä hyökkäykset olivat olleet uhka niin kyseiselle yhteisölle kuin yksittäiselle henkilölle yhteisön sisällä. Tällaisessa tapauksessa kärsimys näyttäisi aiheuttavan uhan kunnialle.

Kärsimyksen näkeminen eskatologisessa perspektiivissä saa sen näyttämään testiltä, jolla Jumala koettelee omiaan: kultakin koetellaan tulella. Kun kärsimys nähdään testinä, josta voi selviytyä sen kestämillä, syntyy kärsimyksestä kunniaa (hengellinen näkökulma). Maallisen kunnian voi taas nähdä vähentävän kärsimystä, koska kunniakas henkilö oli arvostettu. Hänen ei tarvinnut kohdata samassa määrin toisten loukkauksia tai vastarintaa, mikä on nähty vastaanottajien eräänä kärsimyksen aiheuttajana. Syytön kärsimys ei myöskään aikaisemmassa filosofisessa kirjallisuudessa saanut häpeällistä leimaa.

Hengellinen näkökulma häpeästä kärsimyksen lisääjänä liittyy uskoon ja epäuskoon. Mikäli vastaanottaja ei usko, tuo se hänelle häpeää (1. Piet. 2:6), usko taas tuo kunniaa, mutta sen seurauksena voi joutua kärsimään. Toisinaan eskatologinen (hengellinen) kärsimys tuo kunniaa, kun taas maallinen kunnia vähentää kärsimystä. Kirjeen kirjoittajan on täytynyt erottaa usko (kunnia) ja epäusko (häpeä) kahteen eri kontekstiin, jotka ovat maallinen, jossa kärsimykset eliminoidaan hetkeksi ja hengelliseen, jossa kärsimykset kuuluvat nykyhetkeen, mutta poistuvat tulevaisuudessa.

Kirjoittaja käyttää apunaan niin kuuliaisuuden, Jumalan pelon kuin myös oikeudenmukaisen tuomarin teemoja, jotka toistuvat kirjeessä. Oikeudenmukainen tuomari tuomitsee tekojen mukaan. Ajatus on hyvin samantyylinen kuin Henokin ja Sirakin kirjan kirjoittajilla: Seuraamalla Jumalan tahtoa oikein voi saavuttaa hyvän, joka odottaa niitä, jotka ovat uskollisia. Teemat ovat tuttuja jo VT:n viisauksikirjallisuuden parista. Kirjeessä nämä teemat toimivat myös motivoinnin apukeinoina ja tarjoavat pohjan argumentaatiolle.

Tutkittaessa häpeän ja kunnian kenttiä kognitiivisten teorioiden tarjoamalla näkemyksillä voi huomata, että tunteet, palkitseminen ja motivaatio kulkevat rinnakkain. Motivointi on tehokasta silloin, kun siihen yhdistetään palkitseminen, tunne tai biologinen halu. Tunteet voivat yksinään tarjota suoran motivaattorin monissa tilanteissa. Kirjeen kohdalla kunnian saavuttaminen voidaan nähdä palkintona, joka saavutetaan, kun vastaanottaja noudattaa kirjoittajan kehotusta. Motivointia vahvistetaan Jumalan pelon teemalla. Häpeä ja kunnia ovat molemmat voimakkaita tunnetiloja, joita oikein käyttämällä motivointiin saa helposti voimaa.

Mikäli kirjeen kirjoittaja käytti Jumalan pelon teemaa motivoinnin osana, on mielenkiintoista havaita affekti-tunneteorian ilmiö, minkä mukaan affektit toimivat tunteiden yläpuolella. Affektit valmistavat kehoa toimimaan tilanteen vaatimalla tavalla, ja saavat aikaan esimerkiksi pelon tilan ja tästä seuraavan pakoreaktion. Affektit saavat siis aikaan primitiivisiä käyttäytymisen malleja.

Kirjeen motivoinnissa kärsimyksien kestämiseen voi nähdä myös vanhan sankarikuolemakultin, tosin muunneltuna mallina, jossa kuoleman on korvannut

sankarillinen kärsimys Jeesuksen mallin mukaan. Sankarikuolemaan liittyi velvoittavuus ja tarkoituksellisuus, jotka molemmat ovat myös tehokkaita motivoinnin osia. Kirjoittajan motivointi painottuu myös voimakkaasti Jeesuksen esimerkin seuraamiseen, joka johti myöhemmin hyvään lopputulokseen. Vastaanottajien kohdalla motiivit, joita kirjoittaja heihin käyttää, voivat olla voimakkaita ja yhtä aikaa epäselviä objekteistaan, jotka niitä miellyttävät. Seurauksena voi olla, että ihmiseen sisäänrakennetut kulttuuriset arvot, häpeä ja kunnia, saavat aikaan pakonomaisen tarpeen toimia kirjoittajan kehotuksen mukaisesti, vaikka se tuottaisikin heille kärsimystä.

Palkinnon (kunnian) näkeminen kärsimyksenkin uhalla saa vastaanottajat toimimaan. Palkitsemisprosessiin liittyy myös Csikszentmihalyihin mallin mukaan jännitys ja haaste, jotka voivat toimia tietyissä tilanteissa riittävinä palkintoina – motiiveina. Jeesuksen esimerkin seuraaminen ja itsensä haastaminen kärsimyksen uhalla voivat toimia motiivaattorina hankalissakin tilanteissa.

Campbell näki kirjeen kärsimystematiikan johtavan siihen, että kirjoittaja puolustaa vastaanottajien kunniaa. Campbellin näkemys on osin ristiriidassa työni kanssa. Mielestäni Campbellin ajatus kärsimyksestä kirjeen pääaiheena on oikeansuuntainen, ja yhdyn myös Campbellin näkemukseen kärsimysteeman, kunnian ja häpeän päällekkäisyydestä. Kirjoittajan motivoinnin näen puolestaan kannustavan vastaanottajia kohti kärsimystä ja kohti eskatologista kunniaa. Maallisen kunnian puolustus ei ollut kirjoittajan päämotiivi. Paremminkin kirjoittajan päämotiivina voi nähdä eskatologisen riemun ja ilon, jotka syntyvät Kristuksen saapessa. Maallinen ilo ja riemu olivat kyllä mahdollisia, mutta vain Kristuksen jälkiä seuraten ja häntä odottaen.

Bechtlerin mielestä kirjoittaja pyrki vahvistamaan vastaanottajien symboliuniversumia, jotta he kestäisivät ympäröivän yhteiskunnan painostuksen. Kirjoittaja järjestää uudelleen kärsimyksen ja kunnian suhteen, jonka avulla vastaanottajat kestäisivät häpeää menettämättä kunniaa. Bechtlerin näkemys tulee lähelle omaani sillä erotuksella, että mielestäni kirjoittaja motivoi vastaanottajia kestäämään kärsimystä kunnian (maallinen) menettämisen uhallakin.

Kirjeen kirjoittaja saattoi omata vanhatestamentillisen näkemyksen kärsimyksestä, jota hän siirtää eteenpäin osana motivointia. Vastaanottajien kohdalla tilanne saattoi olla toinen. Balchin teoria assimiloitumisesta ja ympäröivän yhteiskunnan mukaisesta elämäntavasta saattaa hyvinkin pitää paikkansa. Kirjoittajan on ollut pakko kannustaa ja motivoida vastaanottajia irtaantumaan ympäröivän yhteiskunnan mallista ja seuraamaan hänen osoittamaansa tietä. Vastaanottajat eivät välttämättä helposti jakaneet kirjoittajan tunnustamaa vanhatestamentillista näkemystä kärsimyksestä.¹⁹⁸ Hankalaa tulkinnan kannalta on VT:n ilmentä oikeudenmukaisuusoppi, jossa hyvästä seuraa hyvää ja pahasta pahaa. 1. Pietarin kirjeen kohdalla hyvästä käytöksestä voi seurata kärsimystä (pahaa).

Eräänä mielenkiintoisena, aikaisemmassa tutkimuksessa esillä olleena asiana, voi mainita muukalaisuus teeman 1. Pietarin kirjeessä. Voi tietenkin olla, että vastaanottajien kärsimykset johtuvat ympäröivän yhteiskunnan painostuksesta, mutta toisaalta ne voivat johtua myös muistamisen kivuista. Kärsimyksen aiheuttaisi näin ollen hyvin samantyylinen syy, kuin pakkosiirtolaisuuden ajan sukupolvella. Niin sanottu uuden sukupolven pakkosiirtolaisuus on voinut olla kärsimyksestä ja uuden identiteetin rakentamisesta johtuen Jeesus-liikkeen säilymisen ehto.

Kirjoittajan käsitystä kärsimyksestä ja sen syistä on hankala saada selville. Osin tämä voi johtua Thurénin esiintuomasta kirjoittajan tavasta käyttää ilmauksia, jotka ovat monimerkityksellisiä. Se ilmentääkö kirje aikakautensa käsitystä kärsimyksestä jää myös arvailujen varaan. Kirjeen lähdepohja on laaja ja tämän myötä kirjoittaja voi käyttää materiaalia, jossa kärsimys näyttäytyy hyvin erilaiselta kuin kirjeen kirjoitus hetkellä. On tosin huomattava, että kirjeen kirjoitushetken vallitseva tilanne näkyy kirjeen sisältämässä kärsimysteemassa ainakin osittain. Kirje ei kuitenkaan pidä valtiota kirkon tai Kristuksen vihollisena ja suhtautuminen esivaltaan on kirjeessä jopa myönteinen.

Mielenkiintoisen lisän 1. Pietarin kirjeen tutkimiseen tuovat myös rabbiinisen kirjallisuuden, filosofoiden ja muun muassa apokryfisen kirjallisuuden näkemykset kärsimyksestä. Kirjeen kirjoittajan lainaukset ja viittaukset VT:n puolella sekä monet

¹⁹⁸ Ks. kappale 3.1.

yhtenevät kohdat ja aiheet esimerkiksi Henokin kirjan kanssa antavat aihetta miettiä kirjoittajan taustamateriaalia. Monet kärsimykseen, kunniaan ja häpeään liittyvät kohdat voivat olla juutalaisuudessa pitkään vaikuttaneita näkemyksiä.

Ensimmäisen Pietarin kirjeen ajoitus tuottaa edelleen ongelmia tutkimukselle. Kirjeen kärsimysaiheen avulla tarkempi ajoittaminen on hankalaa. Kärsimysaiheen hyödyntäminen ajoituksessa on kuitenkin mahdollista. Muun muassa kirjeen kirjoituspaikan sijoittaminen Roomaan ja Neron vainojen (64) huomioiminen kärsimyskysymyksen ja kirjoituspaikan suhteen, tekee kärsimysteemasta ajoituksen kannalta huomattavasti merkityksellisemmän. Mikä kirje olisi kirjoitettu Roomasta ennen vuotta 64 olisi se suurella todennäköisyydellä Pietarin kirjoittama tai sanelema.

Mielestäni motivoinnin tutkiminen osana 1. Pietarin kirjeen kärsimyskysymystä on aiheellista. Motivoinnin ja kärsimyskysymyksen yhteyttä olisi mielenkiintoista selvittää lisää. Myös Henokin ja Sirakin kirjan yhtäläisyydet 1. Pietarin kirjeeseen, sen kärsimyskysymykseen, sekä kysymykseen kunnian ja häpeän merkityksestä motivoinnin yhteydessä, olisivat mielekkäitä tutkimusaiheita. Erilaiset uudet teorit ja mallit motivaatiosta osana tunteita ja kognitiota tarjoavat paljon erilaisia lähestymistapoja myös kirjetekstiin.

Työn alussa lainasin Geertziä ja osin myös Theisseniä. Molemmat kohdat antavat kärsimykselle ja sen syyille sekä merkitykselle omat tulkintansa. Juuri kärsimysteeman monimuotoisuus ja sen yleisyys niin VT:n, UT:n, juutalaisuuden kuin filosofioiden keskuudessa tekee siitä mielenkiintoisen tutkimuskohteen. Kärsimysteeman yhdistyminen motivointiin ja kunnian sekä häpeän arvoihin laajentaa tutkimuksen mahdollisuuksia ja tekee siitä entistä mielenkiintoisempaa. Geertzin ja Theissenin määritelmät eivät avanneet kärsimyskysymystä läheskään kokonaan. Niin ei tee tämäkään työ, mutta 1. Pietarin kirjeen osalta työ tarjoaa joitakin uusia havaintoja ja tutkimussuuntia, joita tulevaisuudessa voi hyödyntää.

EPILOGI

”Vähän aikaa kärsittyänne hän itse varustaa, voimistaa, vahvistaa ja lujittaa teidät.” 1. Piet 5:10b (KR-92)

LÄHTEET JA APUNEUVOT

Liddell, H. G. & Scott, R.

- A Greek-English Lexicon. With a Revised Supplement. 9th ed. Oxford: Clarendon Press. 1996.

Liljeqvist, Matti

- Uuden testamentin sanakirja kreikka-suomi. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab. 2007.

Novum testamentum Graece et Latine

- Textum Graecum post Eberhard et Erwin Nestle communiter ediderunt Barbara et Kurt Aland et al. 27. Aufl. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft. 1993.

Pyhä Raamattu

KR-92 Pyhä Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Suomen Piipliaseura 1992.

Rogers, Cleon L. Jr. & Rogers, Cleon R. III

- The New Linguistic and Exegetical Key to the Greek New Testament. Michigan: Zondervan Publishing House. 1998.

Theological Dictionary of the New Testament

TDNT Ed. by Gerhard Friedrich. Volume V. Translator and Editor Geoffrey Bromiley. Michigan: Grand Rapids 1983.

Greek-English Lexicon of the NT Based on Semantic Domains

GELNT Ed. Louw, Johannes P. and Nida, Eugene A. Cape: Bible Society of South Africa 1993.

ELEKTRONISET LÄHTEET

Sirakin kirja

2005 Sirakin kirja. Heprealaisen ja kreikkalaisen tekstin mukaan. –

[http://evlfi.nsf/Documents/3F0EC1528855EFC9C225730F001F2047/\\$file/sirakin_kirja.pdf](http://evlfi.nsf/Documents/3F0EC1528855EFC9C225730F001F2047/$file/sirakin_kirja.pdf). Viitattu 7.2.2013

KIRJALLISUUSLUETTELO

Achtemeier, Paul J.

- 1996 *I Peter. A Commentary on First Peter. Hermeneia – A Critical and Historical Commentary on the Bible.* Ed. by Epp, Eldon Jay. Minneapolis: Fortress Press.

Aejmelaeus, Lars

- 2007 *Kristinuskon Synty.* Johdatus Uuden testamentin taustaan ja sanomaan. Helsinki: Kirjapaja.

Anderson, Eugene N.

- 2011 *A Companion to Cognitive Anthropology.* Ed. By David B. Kronenfeld, Giovanni Bennardo, Victor C. de Munck, and Michael D. Fiischer. Chichester: Wiley-Blackwell. (314–330)

Assmann, Jan

- 2000 *Religion and Cultural Memory.* Trans. Rodney Livingstone [2006]. Stanford: Stanford University Press.

Balch, David L.

- 1981 *Let Wives be Submissive. The Domestic Code in I Peter.* Society of Biblical Literature, Monograph series 26. Atlanta, Georgia: Scholars Press.

Bechtler, Steven R.

- 1998 *Following in His Steps. Suffering, Community, and Christology in 1 Peter.* SBL Dissertation Series 162. Atlanta: SBL.

Becking, Bob

2009 *Exile and Suffering. Does Exile Equal Suffering? – Exile and Suffering.* Old Testamen Studies. Ed. Bob Becking & Dirk Human. Leiden: Brill. (183–202)

Bosman, Hendrik

2009 *Exile and Suffering. Myth, Metaphor or Memory? – Exile and Suffering.* Old Testamen Studies. Ed. Bob Becking & Dirk Human. Leiden: Brill. (71–81)

Brackett, Marc A. et al.

2004 *Motivation, Emotion, and Cognition. Integrative Perspectives on Intellectual Functioning and Development.* Ed. By David Yun Dai and Robert J. Sternberg. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates. (175–194)

Claassens, Juliana L.

2009 *Exile and Suffering. Interrupting God-Language: Rethinking the Image of God as Liberator in Isaiah 42. – Exile and Suffering.* Old Testamen Studies. Ed. Bob Becking & Dirk Human. Leiden: Brill. (53–70)

Campbell, Barth L.

1998 *Honor, Shame, and the Rhetoric of 1 Peter.* SBL Dissertation Series 160. Atlanta: Scholars Press.

Charness, Neil; Tuffiash, Michael; Jastrzembski, Tiffany

2004 *Motivation, Emotion, and Cognition. Integrative Perspectives on Intellectual Functioning and Development.* Ed. By David Yun Dai and

Robert J. Sternberg. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates. (299–319)

Crenshaw, James L.

1998 *Old Testament Wisdom. An introduction.* Louisville: Westminster John Knox Press.

Daschke, Dereck

2010 *City of Ruins. Mourning the Destruction of Jerusalem Through Jewish Apocalypse.* Biblical Interpretation Series 99. Leiden: Brill.

Ekman, Paul

1992 *Basic Emotions. An Argument for Basic Emotions. – Basic Emotions.* Ed. by Nancy L. Stein and Keith Oatley. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates. (169–200)

Elliott, John H.

2000 *I Peter. A New Translation with Introduction and Commentary.* The Anchor Bible. Vol. 37B. New York: Doubleday.

2005 *A Home For The Homeless. A Social-Scientific Criticism of I Peter, Its Situation and Strategy.* New Edition with a New Introduction. Eugene, Oregon: Wipf and Stock Publishers.

Estrada, Bernardo

2010 *The Last Beatitude. Joy in Suffering.* Commentarii Periodici Pontificii Instituti Biblici. Biblica. Roma: Grogonen & Biblical Press. (187–209)

Geertz, Clifford

2000 [1973] *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books.

Harviainen, Tapani & Veijola, Timo

2008 *Urhea Judit, Viisas Sirak*. Hepsrealainen Sirakin Kirja (Ben Sira). – *Urhea Judit, Viisas Sirak*. Toim. Kiilunen, Jarmo ja Huhtala, Aarre. Helsinki: Kirjapaja. (179–187)

Hidi, Suzanne; Renninger Ann K.; Krapp, Andreas

2004 *Motivation, Emotion, and Cognition*. Integrative Perspectives on Intellectual Functioning and Development. Ed. By David Yun Dai and Robert J. Sternberg. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates. (89–115)

Horrell, David G.

2008 *1 Peter*. New Testament Guides. New York: T&T Clark.

Howe, Bonnie

2006 *Because You Bear This Name*. Conceptual Metaphor and the Moral Meaning of 1 Peter. Biblical Interpretation Series 81. Leiden: Brill.

Huttunen, Niko

2011 *Uusi testamentti ja Antiikin Filosofia*. Tutkimusnäkökulmia. SES 101. Helsinki: Suomen Eksegeettinen Seura.

Jobs, Karen

2005 *1 Peter*. Baker Exegetical Commentary on the New Testament. Ed. by Yarbrough, Robert & Stein, Robert. Michigan: Baker Academic.

Kolak, Daniel

2006 *Cognitive Science. An Introduction to Mind and Brain.* Kolak, Daniel; Hirstein, William; Mandik, Peter and Waskan, Jonathan. New York: Routledge.

Malina, Bruce J.

1998 *Asceticism. Pain, Power and Personhood. Ascetic Behavior in The Ancient Mediterranean. – Asceticism.* Ed. By Vincent L. Wimbush and Richard Valantasis. Oxford: Oxford University Press. (162 – 177)

2001 *The New Testament World. Insight from Cultural Anthropology.* 3rd ed. Louisville: Westminster John Knox Press.

Michaels, J. Ramsey

1988 *1. Peter.* Word Biblical Commentary. Vol. 49. Waco, Texas: Word Books.

Nickelsburg, George W.

2001 *1 Enoch 1.* Hermeneia. A Critical and Historical Commentary on the Bible. Ed. by Klaus Baltzer. Minneapolis: Fortress Press.

Olsson, Birger

1982 *Första Petrusbrevet.* Kommentar till Nya Testamentet. Stockholm: EFS-förlaget.

Pascual-Leone, Juan; Johnson, Janice

2004 *Motivation, Emotion, and Cognition. Integrative Perspectives on Intellectual Functioning and Development.* Ed. By David Yun Dai and Robert J. Sternberg. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates. (197–235)

Piironen, Petri

- 1982 *Etiopialainen Eenokin kirja*. (Suomentanut: Johannes Seppälä). Joensuu: Ortodoksinen kirjallisuusyhdistys Ortokirja ry.

Pyysiäinen, Ilkka

- 2002 *Current Approaches in the Cognitive Science of Religion*. Introduction: Cognition and Culture in the Construction of Religion. – Current Approaches in the Cognitive Science of Religion. Ed. by Ilkka Pyysiäinen and Veikko Anttonen. Lontoo: Continuum. (1 – 13)

Robbins, Vernon K.

- 1996a *Exploring the Texture of Texts. A Guide to Socio-Rhetorical Interpretation*. Harrisburg, Pennsylvania: Trinity Press International.
- 1996b *The Tapestry of Early Christian Discourse. Rhetoric, Society and Ideology*. New York: Routledge.

Seland, Torrey

- 2005 *Strangers In The Light. Philonic Perspectives on Christian Identity in 1 Peter*. Biblical Interpretation Series 76. Leiden: Brill.

Selwyn, Edward G.

- 1952 *The First Epistle of St. Peter*. Second edition. London: Macmillan.

Stark, Rodney

- 1996 *The Rise of Christianity. A Sociologist Reconsiders History*. Princeton University Press: Princeton.

Syreeni, Kari

- 1995 *Uusi testamentti ja Hermeneutiikka. Tulkinnan Fragmentteja. SES 61.*
Helsinki: SES.

Theissen, Gerd

- 1993 *Social Reality and the Early Christians. Theology, Ethics and the World of the New Testament.* Transl. by Margaret Kohl. Edinburgh: T&T Clark.

Thielman, Frank

- 2005 *Theology of the New Testament. A Canonical and Synthetic approach.*
Michigan: Zondervan.

Thurén, Jukka & Thurén, Lauri

- 2007 *Katoliset kirjeet. Jaakobin kirje, Ensimmäinen Pietarin kirje, Toinen Pietarin kirje, Ensimmäinen Johanneksen kirje, Toinen ja kolmas Johanneksen kirje, Juudaksen kirje.* Helsinki: Arkki.

Thurén, Lauri

- 1990 *The Rhetorical Strategy of 1 Peter. With Special Regard to Ambiguous Expressions.* Åbo: Åbo Academy Press. Diss. Åbo.
- 1995 *Argument and Theology in 1 Peter. The Origins of Christian Paraenesis.* Journal for the study of the New Testament, Supplement series 114. Sheffield: Sheffield Academic Press.
- 2002 *Jeremiah 27 and Civil Obedience in 1 Peter. Zwischen den Reichen. Neues Testament und Römische Herrschaft.* Michael Labahn & Jürgen Zangenberg (Hrsg.). TANZ: 36. Tübingen: A. Francke Verlag. (215–228)

Uro, Risto

- 2004 *Teologian uudet virtaukset. Kuinka tutkia Uuden testamentin sosiaalista maailmaa? Sosiologia ja antropologia Uuden testamentin tutkimuksen aputieteinä.* – Teologian uudet virtaukset. Toim. Lassi Larjo. STKSJ 241. Helsinki: STKSJ. (9–32)

Van der Horst, Pieter W.

- 1994 *Hellenism – Judaism – Christianity. Essays on Their Interaction. Contributions to Biblical Exegesis & Theology.* 8. Kampen: Kok Pharos Publishing House.

Veijola, Timo

- 1982 *Ihmisenä Jumalan maailmassa. Vanhan testamentin näkökulmia ihmisestä, politiikasta ja teologiasta.* STKSJ 131. Helsinki: STKSJ.
- 1990 *Vanhan testamentin Tutkimus ja Teologia.* STKSJ 167. Helsinki: STKSJ.
- 2009 *Raamattu Spiritualiteetin Lähteenä.* Kokoelma Timo Veijolan artikkeleita. Toim. Minna Salmi, Marko Marttila ja Pauli Niemelä. SES 98. Helsinki: SES. (304–324)

Voitila, Anssi

- 2008 *Urhea Judit, Viisas Sirak.* Kreikkalainen Sirakin Kirja. – Urhea Judit, Viisas Sirak. Toim. Kiilunen, Jarmo ja Huhtala, Aarre. Helsinki: Kirjapaja. (188–194)

Voyé, Liliane

- 2004 *New Approaches to the Study of Religion. A Survey of Advances in the Sociology of Religion.* – New Approaches to the Study of Religion.

Volume 2: Textual, Comparative, Sociological, and Cognitive Approaches. Ed. by Peter Andes, Armin W. Geertz, Randi R. Warne. Berlin: Walter de Gruyter. (195–228)

Wenham, Gordon J.

2008 *Theological Interpretation of the Old Testament. Genesis. – Theological Interpretation of the Old Testament.* Ed. By Kevin J. Vanhoozer. Michigan: Baker Academic. (29–41)

Wright, Benjamin G.

2007 *The Early Enoch Literature. 1 Enoch and Ben Sira: Wisdom and Apocalypticism in Relationship. – The Early Enoch Literature.* Ed. By Gabriele Boccaccini and John J. Collins. JSJS 121. Leiden: Brill. (159–176)